

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII UNIVERSITATEA DIN
ORADEA FACULTATEA DE ISTORIE-GEOGRAFIE
SPECIALIZAREA:ISTORIE-GEOGRAFIE**

ȘICULA MONOGRAFIE ETNOGRAFICĂ

**CORDONATOR ȘTIINȚIFIC
Prof. Univ. Dr. Barbu Ștefănescu**

**ABSOLVENT
Morariu M. Radu Ioan**

**ORADEA
2005**

CUPRINS

Introducere.....	5
Capitolul I-Așezarea geografică a localității Șicula.....	5
Capitolul II-Repere istorice.....	7
2.1-Dovezi arheologice.....	7
2.2-Evoluția zonei după retragerea romană până în secolul al XII-lea.....	9
2.3-Evoluția satului Șicula de la atestarea documentară până la sfârșitul secolului al XVIII-lea.....	13
2.3.1-Șicula în perioada Medievală	13
2.3.2-Șicula în perioada Epocii Moderne.....	19
2.3.3-Șicula în perioada Epocii Contemporane.....	24
2.3.4-Tabele cu eroii dispăruți decedați în cele două războaie mondiale.....	26
Capitolul III-Characteristici etnografice.....	32
3.1-Habitatul.....	32
3.2-Costumul popular.....	35
3.3-Ocupații principale.....	39
3.4-Ocupații secundare.....	43
Capitolul IV-Obiceiuri.....	49
4.1-Obiceiuri populare de peste an.....	49
4.2-Obiceiuri ce marchează etape din viața omului.....	60
Concluzii.....	71
Anexe.....	72
Ilustrații.....	95

INTRODUCERE

Interesul personal pentru caracteristicile etnografice ale satului românesc, în general și pentru satul meu natal Șicula, în special, a aprins în inima și mintea mea dorința de a studia patrimoniul etnografic al acestei localități.

Satul românesc este o lume fascinantă, unde credința în Dumnezeu este mai presus de orice. Este o lume a tradițiilor, a canteceilor, unde munca pământului este o obligație sfântă. Pământul însuși este privit ca fiind un dar al Creatorului.

Ceea ce m-a condus, în mod permanent, în decursul cercetărilor mele a fost legătura cu locul nașterii mele, Șicula. Fiind fiu al acestui sat, am trăit printre șiculanii mei buni și harnici. Și, așa cum spunea un mare poet român, nu este român adevărat acela ce nu poartă în suflet icoana vie a strămoșilor săi, care nu poartă în sange testamentul lor.

Referințe despre Șicula am găsit în lucrări de geografie, istorie și etnografie. Datele furnizate de aceste lucrări le-am împletit informațiile oferite cu drag, de locuitori ai satului Șicula. Din această combinație a rezultat lucrarea de față. Ea este structurată pe trei capitole mari, fiecare capitol având un scop precis.

Astefel în capitolul I am urmărit prezentarea fizico-geografică a localității Șicula, influența pe care o are, asupra tipurilor de gospodărie și ocupații, condițiile fizico-geografice.

În capitolul al II-lea m-am concentrat asupra câtorva repere istorice ce au marcat satul Șicula de-a lungul timpului.

Capitolul III, cel mai vast, cuprinde aspecte ale habitatului: costumul popular, ocupațiile majore și secundare, obiceiurile. Sunt detaliate aici obiceiurile din viața satului, obiceiuri legate de evenimentele esențiale din viață dar și obiceiuri legate de anotimpuri, sărbători. Tot în acest capitol este cuprinsă descrierea costumului popular femeiesc și bărbătesc, specific acestei zone.

Lucrarea mai cuprinde câteva anexe, în care sunt prezentate, pentru o mai bună ilustrare a obiceiurilor, câteva exemple de colinzi, strigături, urări.

Aș dori să menționez aici mulțumirile mele adresate domnului prof. univ. Dr. Barbu Ștefănescu, pentru răbdarea și competența pe care mi-a arătat-o la elaborarea acestei lucrări.

De asemenea doresc să mulțumesc și profesorilor mei de specialitate din Școala Generală și Liceu pentru îndrumarea ce mi-au dat-o în vederea studierii istoriei. Și nu în ultimul rând, le mulțumesc consătenilor mei pentru informațiile puse la dispoziție.

Această lucrare modestă, aş dori să o pot îmbogăţii în viitor, prin alte cercetări, să ofer o imagine cat mai completă despre satul meu.

Sper că prin această încercare am reuşit să fac cunoscute câteva aspecte despre viaţa şiculanilor, despre tradiţiile lor, despre localitate în general.

CAPITOLUL I

1.1 AȘEZAREA GEOGRAFICĂ A LOCALITĂȚII ȘICULA

Dacă aruncăm o simplă privire pe harta fizică a României, observăm că localitatea Șicula este situată în câmpie, la o altitudine medie de 104 m le vest de Ineu, într-ozonă îndiguită a Crișului Alb, fiind așezată pe malul drept al acestuia. Din punct de vedere geomorfologic este așezată pe interfluviul dintre Crișul Alb și cea a Teuzului ¹.

Localitatea Șicula este situată în partea de vest județului Arad, pe drumul județian 762 D prin care-i asigură legătura la est cu Ineu, de care este situată la distanța de 7 km, iar la vest cu Chișineu Criș de care o despart 25 km ².

Această poziție geografică pe care o are Șicula influențează și din punct de vedere climatic. Clima, specifică de astfel acestei părți a Campiei de Vest, este temperată moderat continental, cu ușoare influențe mediteraniene.

Vanturile preponderate sunt cele de vest care bat vara din sud-vest și aduc ploii, iar iarna din nord și aduc ger ³.

Cantitatea medie de precipitații ce cade în această zonă este de 600mm/an, înregistrată la stația meteorologică Chișineu Criș, pentru perioada 1901-1910 ⁴. Maximul de precipitații este toamna.

Temperatura medie a lunii ianuarie este de 0-2 C, iar cea a lunii iulie de 21 C. Minima absolută a fost înregistrată în februarie 1954 la Arad și Chișineu, de -30,1 C, iar maxima în august 1952 de +40,4 C (la umbră) ⁵.

Rețeaua hidragrafică a Șiculei este asigurată în primul rand de Crișul Alb, care are un debit mediu de 24,9 m/s ⁶, aceasta fiind înregistrată în dreptul orașului Chișineu Criș. Hotarul localității Șicula este drenat și de doi afluenți ai Crișului Alb: în nord de Iocober, care delimitează hotarul Șiculei de cel al satului Gurba (sat aparținător al Șiculei), iar în partea de sud de pâraul Gut care se varsă în Crișul Alb, chiar în interiorul hotarului Șiculei, la locul

1. Grigore Posea, *Campia de Vest și Banato-Crișană*, Editura Fundației României de mâine, București, 1997, p.275-279

2. *** Meleaguri Arădene, *Ghid turistic*, Arad, 1972, p.86

3. Grigore Posea, *op.cit.*, p.278

4. Grigor P.Pop, *Dealurile de Vest și Campia de Vest*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2005, p.22

5. Eugen Gluck, Alexandru Roz, *Ghid de Arad*, Arad, 1978, p.7-8

6. Grigor P.Pop, *op.cit.*, p.28

cunoscut sub denumirea locală de Gura Ierujii. Trebuie menționat aici faptul că Iocoberul nu este afluent al Crișului Alb.

O importanță deosebită pentru agricultură o au tipurile desol. În hotarul localității Șicula solurile cele mai extinse sunt solonețurile, iar mai rar apar și soluri gleice și cernoziomuri levigate și gleizate⁷.

Aceste soluri sunt considerate a avea un grad mare de fertilitate, ceea ce a dus la dezvoltarea agriculturii din cele mai vechi timpuri. Agricultură are la bază cele două ramuri principale: cultivarea cerealelor și creșterea animalelor.

De remarcat că în anii 1950, în zona Ineului, inclusiv la Șicula⁸, au fost amenajate orezării. Tot în această zonă, pășunile și fânețele ocupă suprafețe mari, ceea ce a dus la o intensă creștere a numărului de animale (bovine și ovine).

În perioada dinaintea de 1989, la Șicula a mai existat și o zootehnie considerată a fi modernă pentru acea vreme. Tot în această zonă s-a cultivat și vița de vie în dealurile Bocsigului, Potocului, acestea fiind măgiri izolate ce se desprind din Dealurile de Vest⁹. Numeroși șiculani au deținut suprafețe de teren pe dealurile cu viță de vie.

Această așezare în câmpie, cât și alte aspecte geografice (climatice, hidrologice, meteorologice, pedologice) au influențat sistemul ocupațional tradițional, sistem care se reflectă în obiceiurile, tipurile de gospodărire, costumele populare integrându-se în general în specificul zonei, dar păstrând și unele caracteristici locale, după cum vom vedea în paginile următoare.

Toate aceste aspecte trebuie privite în ansamblu, având caracter strict unitar cu celelalte regiuni ale țării, ceea ce a contribuit la păstrarea identității naționale în timpurile ocupațiilor străine, indiferent care ar fi fost acestea.

7. Grigore Posea, *op.cit.*, p.278

8. *Ibidem*, p.137

9. Grigor P.Pop, *op.cit.*, p.120

CAPITOLUL II

REPERE ISTORICE

2.1 DOVEZI ARHEOLOGICE

Pentru a putea urmări evoluția istorică a localității Șicula, trebuie să urmărim întreaga zonă a Crișurilor și bineînțeles a Comitatului Arad din Evul Mediu și Epoca Modernă.

Faptul că această zonă a fost locuită din cele mai vechi timpuri nu este un lucru necunoscut pentru istorici sau pentru cei pasionați de această știință.

Teoria conform căreia această zonă a fost locuită încă din timpul dacilor este susținută de numeroasele dovezi arheologice descoperite în acest areal istorico-geografic.

În hotarul satului Chereluș, sat aparținător de Șicula, situat la 6 km V de Șicula, pe drumul ce duce la Chișineu Criș, s-au descoperit monede dacice scyphate, aparținând tipului Toc-Chereluș. Aceste monede sunt datate ca fiind din perioada ± 150 și ± 80 î.e.n.. Este de știut faptul că monedele dacice erau emise de puternice triburi dacice sau uniuni de triburi.

Aria de răspândire a monedelor de tip Toc-Chereluș cuprinde o zonă situată între Mureș, Munții Apuseni și cursul inferior al Crișului Alb, până la Valea Tisei.

Centrul tribului sau al uniunii de triburi, a cărei forță economică și politică se evințiază prin emiterea de monedă proprii, a fost, neîndoielnic, „Șanțul Mare”¹⁰.

În anul 1967 s-au descoperit la Șilindia 800 de tetradrahme, ce datează din sec. III î.e.n.

Tot în această zonă s-au mai descoperit drahme emise de orașele Dyrrhacchium și Apollonia, tetradrahme emise de Thasos, tetradrahme ale lui Alexandru Macedon, Lyssimach, seleucos și monede republicane romane. Aceste monede și-au continuat extensia în paralel cu moneda dacică de tip Toc-Chereluș, care și încetează existența în jurul anului 80 î.e.n.¹¹.

Chiar dacă ulterioare descoperiri vor plasa Ziridava în altă parte, așezarea de la „Șanțul Mare” de care aparțineau dacii de pe teritoriul județului Arad de azi, rămâne centrul lor până la începutul secolului al II-lea e.n., când va fi distrusă de români, iar locuitorii ei vor fi strămutați în altă parte.

Viața dacilor din zona Aradului va continua și după Ziridava, sub influențele din ce în ce mai active ale Imeriului Roman, ale cărei hotare s-au statornicit pentru o vreme pe Mureș. Dovezi despre această continuitate ne-au fost oferite de numeroase așezări, mecropole, noi

10. Ioan Horațiu Crișan, *Descoperiri numismatice în zona Crișului Alb*, în Ziridava, C.C.E.S., Arad, 1978, p.179

11. *Ibidem*, p.184

descoperiri izolate, cum ar fi două așezări dacice la Ocir, din sec. II-III e.n și Ceala din sec. IV e.n.

Dacii din zona Aradului vor participa activ la refacerea lumii daco-getice, după anul 271, când romanii încep retragerea¹².

Chiar dacă dacii care au locuit în zona satelor de pe Crișul Alb, cum este Șicula, Chereluș sau orașele Ineu și Chișineu Criș nu au făcut parte din Dacia Romană, ei fiind parte componentă a dacilor liberi, aceștia au fost romanizați prin intensele schimburi economice, cum ar fi răspandirea monedelor romane și schimburi culturale, mai ales sincretismul religios și pe urmă creștinismul.

La formarea populației daco-romanice și mai tarziu a celei proto-românești o contribuție majoră a avut-o și păstoritul transhumant, idee susținută de majoritatea istoricilor și etnologilor.

Chiar dacă în perioada primului mileniu după Hristos, nu avem inscripții, dovezile arheologice au arătat că întreaga zonă a fost locită și după retragerea romanilor. Astfel în hotarul localității Șicula, în locul numit „Paisa”, la circa 20 m de digul Crișului Alb, s-au descoperit fragmente de ceramică bizantină și un cercel e același, model. Bucăți asemănătoare de ceramică s-au mai descoperit tot la Șicula, în zona hotarului „Tarș-Săliște” toate datand din sec VII e.n.¹³.

Această dovadă arheologică demonstrează continuitatea locuirii acestor meleaguri și după retragerea romană din Dacia, și existența unei populații vechi românești (protoromâni) la venirea ungarilor în Panonia(1895)¹⁴, ba mai mult, modelele bizantine de pe ceramică arată că, la acea vreme, populația de aici era sub influență bizantină, deși era vorbitoare de limbă latină.

Ideea existenței unei populații românești în Câmpia de Vest, la venirea ungarilor, este susținută și de notarul regelui Bella al IV-lea¹⁵.

12. *Ibidem*, p.191

13. Dan Băcuț, Repertoriu arheologic al Mureșului inferior. Arad, 1979, p.24

14. Anonymus, *Gesta Hungarorum*, Editura Albatros, București, 1988, p.133

15. *Ibidem*, p.145

2.2 EVOLUȚIA ZONEI DUPĂ RETRAGEREA ROMANĂ PANĂ ÎN SECOLUL AL XII-LEA

Evoluția istorică a zonei de Vest și de Nord-Vest, a teritoriului actual al României, va fi una marcată din plin de popoarele migratoare venite fie din vest, fie din est.

Primele popoare migratoare care au pătruns dinspre nord spre sud în secolele III-IV e.n, au fost popoarele germanice, cei mai numeroși fiind goții, longobarzii, vandalii, gepizii timpurii, burii, asdingii, marcomanii.

Descoperirile arheologice au dovedit că aceștia s-au întins până la aliniamentul Arad-Oradea-Carei și s-au stabilit pe teritoriul unor triburi celtice. Acest fapt reiese tot din dovezile arheologice. Tot în zona de Vest a Daciei, s-au descoperit ca datând din secolele III-IV, peste 2000 de monede romanice¹⁶.

Deci, în Vestul și Nord-vestul Daciei, documentația actuală atestă, în sec.III-IV e.n, existența masivă a dacilor liberi care se ocupau cu păstoritul și agricultura. O parte din aceștia se vor muta pe teritoriul Daciei Romane, dar acest proces de migrațiune se va produce și în sens invers¹⁷.

Acest proces complex va sta la baza romanizării dacilor liberi și inclusiv a formării poporului român.

În secolele IV-Vpe acest teritoriu din Vestul țării, este localizat ducatul lui Menumorut, (situat între Mureș la sud, Someș la nord, Tisa la vest și Carpații Apuseni-mai precis Porțile Mureșului) la est a fost supus de hunii lui Atila. Menumorut considera acest ducat ca fiind moștenire legitimă a sa, răpită prin violență de regele hun, de la înaintașul său.

Stăpanirea hunică a fost confirmată și de cronicarul Anonimus și de alte izvoare. Pannonia și teritoriile vecine s-au aflat sub stăpanirea directă a lui Attila, pe când Transilvania propriu-zisă, cea mai mare parte a Banatului și zonele submontane din Crișana au rămas în afara acestei stăpaniri, depinzând doar formal de ea¹⁸.

Hunii au fost învinși în 454 când sunt învinși de germanici genizi la Nedao, astfel Imperiul hunilor, ce a durat între 376-454, a fost distrus.

Gepizii au fost stăpani peste părțile vestice în Crișana și pe Valea Mureșului timp de un secol.

16. Sever Dumitrașcu, *Dacia Vestică și Nord Vestică (secolele III-IV) în Istoria Românilor*, vol.II, Editura Enciclopedică, București, 2001, p.444

17. *Ibidem*, p.446

18. Ioan Aurel Pop, *Istoria Transilvaniei medievale de la etnogeneza românilor până la Mihai Viteazul*, Editura Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 1997, (în continuare Ioan Aurel Pop, *Istoria transilvaniei...*), p.88

În 566 gepizii sunt zdrobiți de către longobarzi și avari, cei din urmă de neam turanic. Ca și hunii, vor profita de victoriilor asupra gepizilor și vor prelua dominația asupra unor regiuni din Europa centrală, avându-și centrul („ringurile avar”) în Campia Pannonică. Unele descoperiri arheologice le atestă prezența modestă în Transilvania în secolele VII-VIII. După expediții de pradă în Peninsula Balcanică, Italică și Germania, avarii sunt înfrânți în 796 de către franci și bulgari, după care viitorul împărat Carol cel Mare le desființează „Khaganatul”.

Populațiile barbare enumerate, deși au provocat numeroase bulversări, prin jafurile și distrugerile comise, nu au putut schimba în mod hotărâtor soarta populației daco-romane.

Uneori, grupuri migratoare s-au stabilit printre daco-romani, au conviețuit cu aceștia și au sfârșit prin a fi asimilați ¹⁹.

Ultimul val de migratori, format din unguri, uzi, pecenegi, cumani, au descins în această zonă în perioada secolelor IX-XIII. Cei care au influențat cel mai mult evoluția românilor din zonă au fost ungurii. Popor de origine finougriacă, cu o îndelungată migrațiune, plecați din zona munților Altai, în secolul I d.Hr., au migrat prin zona Uralilor, de unde sub presiunea altor popoare migratoare, cum au fost iraniienii (alani), slavi și populații turcice, înaintează spre vest, între Don și Doneț, până spre Bugul de sud sau chiar până la Nistru, acest spațiu corespunde cu Atellkuzu.

În secolul al IX-lea din Atellkuzu, ungurii participă la o expediție spre gurile Dunării (837) și la câteva incursiuni în Pannonia (862, 863, 881, 892 și 894).

Trecerile spre Dunărea Pannonică s-au făcut, după toate indiciile, prin pasurile Carpaților Paduroși, adică prin cea mai rapidă cale de acces. Ungurii s-au stabilit definitiv în Pannonia în 896 ²⁰.

După așezarea ungurilor în Pannonia, aceștia au trecut la cucerirea ducatelor din cadrul teritoriului intracarpatic. Primul vizat a fost ducatul lui Menumorut.

Ducatul lui Menumorut se întindea între Tisa-Someș-Mureș și Porțile Mureșului și avea reședința în cetatea Biharia (Byhar) situată la 14 km nord de Oradea de azi.

La cererea de supunere din partea lui Arpad, ducele bihorean se va opune considerându-se un supus al împăraților bizantini de la Constantinopol. În această perioadă Imperiul Bizantin cunoaște apogeul sub dinastia Macedonielilor (867-1028) ²¹.

19. Idem, *Românii și maghiarii în secolele IX-XIV*, Centrul de Studii Transilvănene, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1996, (în continuare Ioan Aurel Pop, *Românii și maghiarii...*), p.22-23

20. *Ibidem*, p.49-53

Menumorut mai avea și conștiința vechimii sale, el fiind în opinia lui Anonymus urmașul lui Morut (bunicul său) care era de origine moraviană²².

Împotriva lui Menumorut, Arpad a trimis o armată condusă de trei comandanți: Tas, Szabalaz și Tuhutum. În fața invadatorilor, populația s-a retras în cetatea Biharia, care a fost cucerită după 13 zile de asediu. Efectivul armatelor antrenate în luptă nu a depășit 1000 de soldați de fiecare parte. După cucerirea cetății, încet-încet, întreaga zonă intră sub stăpanirea ungarilor.

Pentru a face pace și a trăi în înțelegere cu noii stăpani, Menumorut își va mărita fiica sa cu fiul lui Arpad, Zoltan.

Toate aceste evenimente notarul Anonymus le plasează în timpul vieții lui Arpad, care a murit în anul 907²³.

După cucerirea ducatului lui Menumorut, ungurii vor cuceri ducatul lui Glad, adică Banatul de azi, care va fi recucerit de oștile bizantine în 934, în timpul lui Ștefan I (997-1038), Banatul de azi care îl avea conducător (duce) pe Ahtum, descendent din casa lui Glad, dar care va fi învins de unguri în 1028 la Cenad, reședința ducatului care se întindea în nord până la Crișul Alb. Aceasta înseamnă că, de fapt Ahtum a cucerit și zona dintre Mureș și Criș, care a făcut parte din ducatul lui Menumorut, sau că a moștenit-o de la acesta.

După înfrângerea lui Ahtum în 1028 la Cenad, în 1030 regalitatea maghiară a înființat la Cenad (Marisea) o episcopie catolică, deoarece în această zonă, dominau creștinii de rit răsăritean. Ahtum însuși fusese botezat în ritul grecilor, în orașul Vidin²⁴.

După cucerirea acestor zone, ungurii le vor organiza în comitate. Astfel în 1197, apare atestat pentru prima dată comitatul Cenad, în 1200 comitatul Caraș, în 1214 comitatul Arad, cu centrul la Arad, comitatul Zărand cu centrul în țara Zărandului și Târnava cu centrul în cetatea de Baltă. La Arad, Comite era Paul, Rafael de Târnava și Dionisie de Zărand²⁵.

Din punct de vedere religios în perioada 1030-1046, la Cenad a fost episcop Sf. Gerard, care a scos călugării de rit apusean din mănăstiri. Viața monastică ortodoxă a continuat însă.

Se remarcă mai ales mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul din Marisena, ce avea rang de stavropighie.

21. *Ibidem*, p.96-97

22. Anonymus, *Gesta Hungarorum*, p.87

23. Visctor Spinei, *Marile migrații din Estul și Sud –Estul Europei*, Editura Institutului European, București, 1999, p.62

24. Ștefan Pascu, *Voevodul Transilvaniei*, Editura Dacia, Cluj, 1971, vol.I, p.61-64

25. *Ibidem*, p.134-135

Eforturi se vor face în continuare, mai ales de către Papa Honoriu III, care va da două bule papale în 1216 și 1218, din care reiese organizarea și în părțile Aradului a unor mănăstiri care țin de vasta organizație monahală a Sf.Theodosiu. Ambele redactări ale bulei amintesc, la Tosani sau Rosani, o mănăstire cu bunuri donate odinoară de către Glad și Manuel.

Totuși ,ortodocșii erau majoritari, după cum reiese din atestări,deoarece până în 1241 la invazia tătarilor sunt atestate 13 mănăstiri mai multe (mănăstiri necropole) ortodoxe ale unor familii de nobili din zona Mureșului ²⁶.

26.Ioan Aurel Pop, *Istoria Transilvaniei.....*, p.128

2.3 Evoluția satului Șicula de la atestarea documentară până la sfârșitul secolului al XVIII-lea

2.3.1. Șicula în perioada medievală

La fel ca și majoritatea localităților din această zonă a țării și localitatea Șicula apare consemnată documentar pentru prima dată în Evul mediu, mai exact în 1235, sub denumirea de Sycula²⁷.

Date exacte despre evoluția acestui sat sunt, în evul mediu, sporadice și au doar caracter cronic. Din acest motiv Șicula apare în scrierile vremii din nou abea un secol mai târziu, în anul 1334, când este pomenită existența unei parohii ortodoxe²⁸, iar satul făcea parte dintr-un „cnezat” cu reședința la Ineu, condus de un cneaz local pe nume Ioan. Acest cneaz era supus comitetului de Arad care era român și care în 1318 a fost înlocuit de un ungar, în acest context apare menționat în 1318 și la Ineu²⁹.

La fel ca mai în toate evoluțiile istorice, ce își au începutul în evul mediu și cea legată de Șicula este însoțită și de o legendă populară, pe care o cunosc și copiii. Această legendă spune că, atunci când s-ar fi format sau mai bine spus organizat, satul care până atunci era alcătuit din mai multe „cătune” risipite, în zonele cele mai înalte ale hotarului, unde erau ferite de viiturile Crișului (deoarece Crișul a fost îndiguit doar în secolul al XIX-lea), bătrânii satului s-au adunat pentru a stabili locul unde vor așeza satul și ce nume îi vor da. Printre acei reprezentanți era și unul pe nume „Cula” acesta întârziind, se zice la întâlnire. La apariția lui, unul din acele căpetenii locale prezente a exclamat: „Uite, vine și Cula!” imediat ceilalți s-au pus se pare de acord ca satul să se numescă Șicula.

Altă variantă neoficială, spune că numele ar veni de la un agent al fiscului maghiar, care ar fi adunat dijmă pentru baronul local și regalitatea maghiară și pe care l-ar fi chemat Sycula (așa cum este atestat satul pentru prima dată). De aici ar fi derivat oamenii lui Sycula, adică „siculani” din care ar fi derivat denumirea locuitorilor de „șiculani”.

În srijinul primei legende, vine și toponimia locală a diferitelor zone ale hotarului șiculan, cum ar fi: Săliște, Săliștioară, care în traducerea locală, a arhaisemlor ar însemna „locul de unde te muți”. Dovezile arheologice sprijină și ele această idee cum că, pe aceste zone au fost grupuri de case în evul mediu. Se știe că satul a fost inițial așezat la circa 3 km vest de actualul loc și acel loc este numit în Șicula „Locul satului”.

27. ***Magyarorszagi Statisztikai Kozlemenyek, Budapesta, 1902, p.301

28. Vasile Mangra, *Metropolitul Sava Brancovici*, Arad, p.16

29. *Ibidem*, p.20

În sprijinul celei de-a doua variante, cum că satul ar avea numele unui om, vine teoria locală conform căruia în evul mediu era obișnuit ca mai multe localități din zonă să aibă legende asemănătoare, de exemplu, cele două sate aparținătoare de Șicula (care este și comună): Gurba și Chereluș, Gurba ar avea luat numele de la unul Gabor, tot un om al stăpanilor feudali. Cherelușul și-ar fi luat numele pădurilor de „Cherlești”, un pom cu lemn tare care crește în pădurile întinse din zonă. Se zice că Ineu și-ar fi luat numele de la unul Ianoș, iar Chișineul ar însemna în traducere „Ineu mic” (în maghiară Kis=mic).

Din punct de vedere lingvistic s-ar putea presupune că termenul de Șicula ar putea veni din cuvântul secui. Se știe foarte bine că în perioada secolelor XII-XIII, în zona de vest a țării noastre locuiau mulți etnici secui, acest lucru reiese și din denumirea unor localități, cum ar fi Secuieni, Secusigiu sau Târgul Secuiesc

Este posibil că din termenul de secui să fie derivat Sycul, respectiv Sycula, așa cum apare atestat pentru prima dată.

Din punct de vedere religios, locuitorii Șiculei, în toată istoria sa au fost ortodocși. Cu toate presiunile maghiare, făcute încă de la început, prin parohie așa cum au amintit, a fost atestată în 1334. La scurt timp după acea regalitate maghiară a făcut mari presiuni asupra românilor din spațiul intra carpatic, presiuni făcute prin măsurile date de Ludovic I de Anjou (1340-1382), în data de 20 iulie 1366. În perioada aceasta el se afla în Transilvania (între aprilie-octombrie 1366) aceste măsuri au fost încorporate între acte, prin care dădea provinciei o nouă organizare judiciară (28 iunie 1366). Un al doilea act al cărei dată exactă nu ne este cunoscută, statua raportul dintre „starea „nobilimii și confesiunea catolică, în care practica condiționa starea de nobil cu cea de-a fi catolic. Al treilea act legaliza prigoana împotriva clerului ortodox (20 iulie 1366)³⁰.

De remarcat că ultimul val de migratori asiatici care au efectuat Europa centrală și de Est au găsit tătari, care sunt menționați ca trecând și prin această zonă. O sursă a vremii a fost călugărul Rogerius dar și folclorul din zonă. Conform folclorului, la bătălia de pe raul Sojo (un afluent al Tisei), dată între armata maghiară și cea tătară, formată din circa 120000-130000 de războinici, în data de 1 aprilie 1241³¹. În această parte au participat, conform folclorului și români din comitatul Aradului. Acest lucru reiese și din următoarea doină culeasă din Buteni (județul Arad), variantă întâlnită și la Șicula:

„Colo jos pe raturi grele
Se bat două taberi grele

30. Șerban Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu românesc, Studii critice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, p.85

31. *Ibidem*, p.65

Trece sabia printre ele
Ca vantu printre nuiiele
Funza-i de sange uda
Și iarba geme de cruntă
Sange de-a tătarului
Pană-n coama calului
Sange și de-a ungurului
Pană în coama murgului
Sange de-a românului
Pană în zăbala calului³²

Din aceste varsuri reiese foarte bine cât de dură a fost lupta și cât de mult sange a curs. Desigur după expresia „pâna-n coama calului” este exagerată. Este bine cunoscută cruzimea luptelor pe care le-a cunoscut Evul Mediu, mai ales când a fost vorba de poporul tătar.

În afară de războaiele medievale ce au frământat întreaga Europă și mișcările sociale au fost destul de intense. Comitatul Aradului, la fel ca în întreaga zonă la sfârșitul secolului al-XIV-lea și prima jumătate a sec. al-XV-lea, a fost zguduit de mai multe răscoale țărănești, cum ar fi, cea de la sfârșitul lui 1399 și începutul lui 1400, când în comitatul Aradului și în părțile învecinate se răzvrătesc românii și sarii, ei atacă clerul, nobilii și pe orășenii bogați. Împotriva lor se coaliază nobilimea din comitatele Aradului, Timișului și voievodatul Transilvaniei³³. Țăranii învinși vor fi judecați de către un „tribunal” format din castelanul cetății Șoimoș, judele și jurații orașului Lipova. Capii răscoalei și familiile lor au fost uciși, iar casele lor „date pradă focului”³⁴.

Este ușor de înțeles că și locuitorii Șicului au participat la această răscoală, atât pentru că erau din comitatul Aradului, dar mai ales datorită faptului că Șicula este așezată la doar 7 km de Ineu care are în centrul său o cetate medievală, loc strategic pentru orice tabără de răscuți. La fel ca și cetățile de la Șoimoș și Lipova, care au fost ocupate de țărani răsculați, e lesne de înțeles că și asupra celor din Șicula a-au abătut represii din partea nobililor maghiari.

În jurul anului 1437, în timpul răscoalei de la Bobâlna, întreaga zonă a Țării Zărandului a fost cuprinsă de „flacăra răscoalei” și toți iobagii români au avut de suferit din zonele răsculate³⁵.

32. Vasile Oarcea, *Poezii populare din Țara Zărandului*, Editura Minerva, București, 1972, p.11

33. Ștefan Pascu, *Bobâlna*, Editura Științifică, București, 1963, p.60

34. *Ibidem*, p.61

35. *Ibidem*, p.95

Este ușor de înțeles că și locuitorii din zona cetății Ineului, deci inclusiv cei din Șicula , care era un sat de iobagi, au avut de suferit represiunile nobililor.

Este cert că Șicula în secolul al XV-lea a fost un sat de iobagi, ea fiind menționată în manuscrisele vremii sub denumirea de Sycola la 1449, aparținând familiei Lasamczi Banffy³⁶.

Istoria satului Șicula de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea se contopește cu cea a întregii zone și a regatului maghiar în ansamblu, care a fost dominat de numeroase răscoale țărănești ce au culminat cu „războiul țărănesc” al lui Doja din 1514, când cruciații au întors armele împotriva mării nobilimi, făcând cale întoarsă din tabăra de la Buda pentru a-și scăpa familiile de pedepsele crude ale marilor nobili supărați că au rămas fără iobagi. Lupte s-au înregistrat și în jurul cetății de la Ineu, țărani români fiind învinși și pedepsiți aspru.

Pe fondul acestor frământări sociale și mai ales după moartea lui Matia Corvin (1490) începe decăderea regatului maghiar, ceea ce va facilita înaintarea turcilor spre Buda. Astfel Suliman Magnificul (1521-1566) declanșează acțiunea decisivă după lungi pregătiri militare și diplomatice împotriva Ungariei. În vara lui 1526 reușind să învingă armata lui Ludovic al III-lea (1516-1526) în bătălia de la Mohacs din 29 august și să pătrundă în Buda la 8 septembrie 1526 . Unde în 1541 vor înființa pașalacul de la Buda³⁷ .

În anul 1566 cetățile din comitatul Arad au fost ocupate de turci, tot din acest an Ineu și satele din jurul său vor construi un sangeacat. Cetățile din această zonă vor constitui un sistem de apărare la granița de est a pașalacului de la Buda de care a aparținut în acea perioadă această zonă a țării .La Ineu au fost instalați în cetate de către turci, 19 ofițeri și 326 de soldați care au format un corp de grăniceri otomani³⁸ .

După victoria lui Mihai Viteazu de la Călugăreni românii din zona Aradului se răscoală împotriva turcilor. La 21 octombrie 1595 garnizoana otomană de la Ineu fuge, iar o zi mai tarziu cetatea este ocupată de Gheorghe Borbely, omul lui Mihai Viteazul. Chiar și după moartea lui Mihai Viteazul garnizoana de la Ineu îi rămâne credincioasă.

După moartea lui Mihai Viteazul va urma o perioadă în care trei forțe: transilvănenii , austriezii și turcii vor duce o luptă pentru stăpanirea cetăților din zonele arădene.

36. ***Meleaguri Arădene, Arad, 1972, p.11

37. Camil Mureșanu, *Transilvania după prebușirea Regatului ungar (1526-1541)* în *Istoria Românilor*, vol.IV, Editura Enciclopedică, București,2001, p.503

38.Ion Totoiu, *Contribuții la problema stăpanirii turcești din Crișana și Banat* în *Studii de istorie*, București, 1960, nr.1, p.5-10

În anul 1602 imperialii (austrieii) vor cere principelui Transilvaniei, Sigismund Bathori, cedarea cetății Ineului și a zonelor învecinate. Astfel până în 1604 când haiducii lui Ștefan Bockoy vor nimici garnizoana austriacă. Turcii vor profita de această situație și vor promite lui Bockoy că dacă le va preda cetatea de la Ineu și cetatea de la Lipova îl vor recunoaște principe al Transilvaniei.

Gabriel Bathory, principele Transilvaniei, va interveni și astfel cele două cetăți vor reveni principatului transilvănean.

În dieta din 15 mai 1611 de la Sibiu se va discuta despre necesitatea fortificării cetăților Arădene³⁹.

O legendă populară susține că, după înfrangerea de la Minăslău din 18 septembrie 1600, suferită în fața generalului italian Giorgio Basta⁴⁰ de Mihai Viteazul, acesta din urmă, în drumul său spre Viena a trecut prin Ineu și conform acestei legende, ar fi dormit sub un arbore de tisa din parcul din Ineu. Bazându-se pe această legendă, neconfirmată oficial, autoritățile locale au decis să dea numele marelui voievod liceului din urbea de pe Crișul Alb⁴¹. Chiar dacă nu se poate ști exact adevărul despre această legendă, cert este că a menținut trează ideea unirii de la 1600 în mintea locuitorilor zonei și că în mintea lor a dezvoltat dorința de o a repeta.

La începutul secolului al XVII-lea, stăpân al Ineului devine, în urma păcii de la Zaitvatarok, baronul File Ujlaky, care primește de la Sigismund Rokezi, în 1607, satul Șicula ca feudă militară pe care a cumpărat-o apoi în 1651.

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, Șicula va trece prin momente grele, mai ales după campania lui Gheorghe Racotzi al III-lea în Polonia când turcii vor navăli împreună cu tătarii în 1658 și vor ocupa cetatea Ineului la 3 septembrie, după ce au înconjurat-o în prealabil la 28 august 1658.

Situația va rămâne așa până în 1693, când austrieii vor ocupa Ineul, beneficiind de decăderea forței otomane, decădere începută în 1683, la celebrul asediu ratat al Vienei⁴².

Sfârșitul de secol XVII a dus la schimbarea raportului de forțe în Europa Centrală, în favoarea habsburgilor, care după ce au ocupat zona de Vest a țării noastre și Principatul Transilvaniei, au încercat să-i catolicizeze pe locuitorii români. Acest lucru s-a văzut Diploma Leopoldină din 1701, ca și după unirea cu Roma a unei părți din Biserica Ortodoxă

39. *Ibidem*, p.15-35

40. Ștefan Ștefănescui, *Războiul cel lung*(1593-1600) în *Istoria Românilor*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p.636

41. Informator, profesor Petru Chiș, născut 1946, Cermei, nr.859

42. Ion Totoiu, *op.cit.*, p.15-35

din zona Șicula. Nu există nici o dovadă că această nouă confesiune ar fi avut succes. Locuitorii români ai satului au rămas mai departe ortodocși, spre deosebire de unele sate vecine, cum ar fi :Cermei, Sinteia Mare ,etc., unde locuitorii au aderat la noua confesiune, aici existând și biserici greco-catolice.

După pacea de la Karlowitz în 1699, în Șicula au fost așezate trupe granicerești austriece⁴³.

În anul 1703, sub Francisc Rackoczy al-II-lea, este menționată o răscoală puternică a țăranilor pe valea Crișului Alb, care a fost înăbușită de autoritățile imperiale ⁴⁴.

După cucerirea zonei de către austrieci, cea mai mare parte a terenurilor arabile intră în posesia Erariului. Împăratul Carol al VI-lea a dăruit în anul 1726 ducelui de Modena, Renaldo un imens domeniu ca răsplată pentru „servicii credincioase”. Acest domeniu era format din 131 de localități (un oraș,5 targuri și 125 de sate). Domeniul era centrat în jurul localităților Zărand și Ineu ,acesta corespunde în mare parte a județului Arad. O dată cu trecerea sub autoritatea Vienei avem și primele date mai clare despre localitatea Șicula. În 1746, ea apare menționată ca fiind formată din 67 de familii de iobagi. Considerandu-se că o familie de iobagi este constituită din 5 membri, înseamnă că Șicula avea 335 membri. În 1835 număra 1210 de suflete, iar în 1890 nu mai puțin de 3309.

Această creștere a fost determinată de mai mulți factori: lipsa războaielor de anvergură, care să reducă numărul bărbaților tineri, organizarea satului după reglementarea urbarială, sporul natural foarte mare, evoluția așezării pe coordonatele modernității.

43. Kovach Gheza, *Țărănimea arădeană în perioada reglementării urbariale din 1771-1786*, în *Ziridava*, nr.VIII, Arad, 1977, p.142

44. Gheorghe Ciuhandu, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Arad, 1940, p.65

45. *Ibidem*, p.66-72

2.3.2 Șicula în perioada Epocii Moderne

În această perioadă de un secol și jumătate, datele referitoare la Șicula devin tot mai numeroase și mai sigure. În urma conscripției din 1786, Șicula apare în tabelele centralizatoare ca fiind alcătuită din două sate: Șicula Mutina și Șicula Peterfy, după numele baronilor de care au aparținut.

Șicula Mutina era formată din 29 familii de iobagi, 59 jeleri cu casă. Acest sat deține 4 sesii, 110 $\frac{2}{4}$ intravilan, măsură de pogon, 125 iugăre arături, 126 $\frac{1}{2}$ fanețe și de coasă, 2 $\frac{1}{2}$ întregire sesiilor.

Șicula Petrefy era formată din 57 familii de iobagi, 41 de jeleri cu casă. Acest sat mai deținea 8 sesii, 108 intravilane măsură de pogon, 195 iugăre arături, 273 fanețe și de coasă, întregirea sesiilor ⁴⁶.

Un simplu calcul matematic ne arată că Șicula, la sfârșitul secolului la XVIII-lea, era locuită de 86 familii iobagi și 100 de jeleri cu casă. Pentru a ne informa câți locuitori avea Șicula putem face un calcul: o familie de iobagi era formată în general din 5 membri, așa că 86 de familii cuprindeau 430 de suflete.

Același calcul efectuat și pentru familiile de jeleri, ne arată că circa 500 de suflete, deci în total 930 locuitori.

Potrivit urbarilor, iobagii erau obligați să presteze anual, după fiecare sesie întreagă 52 zile de robotă cu carole sau 104 zile cu palme. Dădeau 9% din toate produsele inclusiv din in și cânepă.

În localitățile unde, după pacea de la Karlowitz din 1699, s-au stabilit unități granicerești austriece, printre care și Șicula. Iobagii, în loc de nonă și zeciuală, serveau doar cu septima. Jelerii cu casă erau obligați la 18 zile robotă, iar jelerii fără casă la 12 zile. Robotă era socotită cu palmele. Iobagii și jelerii cu casă erau obligați la o arendă anuală de un forint.

Urbariul pentru comitatul Arad, în general, a prevăzut pentru iobagi dreptul de a vinde vin și țuică de la 28 septembrie până în ziua Crăciunului, în unele cazuri chiar până la 23 aprilie, drept urmare, comunele erau supuse și la o dare generală pentru carciumărit. Astfel taxa pentru căldare era de 3 forinți și taxa pentru vinderea vinului era de 3 forinți, deci cele 2 sate, Șicula . Mutina și șicula Peterfy, plăteau fiecare pentru carciumărit 3 forinți.

46. Kovach Gheza, *Țărănimea arădeană în perioada reglementării urbaniale din 1771-1786*, în *Ziridava*, nr.VIII, Arad, 1977, p.139

Impozitul general pentru Șicula Peterfy era de 283,5 forinți, iar pentru Șicula Mutina de 185 de forinți⁴⁷.

Odată cu intrarea în secolul al XIX-lea, pentru Șicula va interveni o schimbare majoră între 1803-1806. Mai multe comune (Ineu,Șicula,Mocrea,Gurba), însemnând 90000 iugăre au fost cumpărate de baronul Atzel.

În 1821 și aici au fost efectuate hatarnicirile, provocând pagube însemnate pentru țărani. În cele din urmă, familia Atzel ajunsese să-și formeze două alodii bine organizate, cel din Ineu și cel din Șicula, bzündu-se pe robota iobagilor⁴⁸.

De menționat că, locul unde și-a construit odaia în hotarul Șiculei acest baron Atzel poartă și azi denumirea de „Oțălhoz”, care denumire provine de la Atzel și hosza=casă, ceea ce înseamnă în traducere liberă „Casa lui Atzel”.

Perioada de până la 1848, va fi marcată în toată zona aceasta de lupta țăranilor pentru obținerea unor drepturi. Astfel între 1772-1775, iobagii depun o sumedenie de jalbe din cauza nedreptăților comise în conscripțiile urbariale. Potopul acestor jalbe reprezintă prima acțiune colectivă împotriva baronilor. Multe jalbe au fost scrise în zona Chișineu Criș și ținuturile păduroase ale Zărandului.

La începutul secolului al XIX-lea, din cauza hotărniciiilor se ivesc o serie de mișcări ale iobagilor.

Seria mișcărilor se intensifică după 1818 când, ca o consecință a hotărnicirilor în serie și noilor conscripții urbariale executate după licitația domeniului Erarial a început un atac general împotriva pământurilor urbariale. Aceste mișcări au luat forme variate cum ar fi:

- dezertările din armată, arhivele comitatului înregistrau an de an tot mai multe dezertări.
- recrutările nu se mai puteau executa decat cu forța, teritoriul comitatului era cutreierat de o serie de haiduci

Una din aceste cete își avea tabăra în pădurea dinspre Ineu, de unde ataca domeniile înconjurătoare. Între anii 1821-1833 au fost atacate cel puțin de 20 de ori domeniile Răpsag, Șicula, Ineu, Cermei, Sepreuş și Tauți⁴⁹.

De reținut că tot în această perioadă s-a remarcat și haiducul Lică Sămădăul, care a intrat și în literatură ca personajul principal al lucrării Moara cu noroc a lui Ioan Slavici.

Autorul lucrării s-a născut la Șiria, în operă menționând de mai multe ori numele

47. *Ibidem*, p.143-157

48. *Idem*, *Situația țărănimii din comitatul Arad și lupta ei împotriva exploatării în prima jumătate a secolul al XIX-lea*, în *Studii și articole*, București, 1970, p.50

49. *Ibidem*, p.57-58

așezărilor demai sus⁵⁰. Tot în sprijinul acestei idei vine și folclorul local. În Șicula una din cele mai îndrăgite melodii de joc este „cantarea lui Lică Sămădău”. În tradiția locului se crede că pe ritmurile acestei cantări ar fi jucat-o legendarul haiduc pe Ana.

Un argument pentru susținerea legendei că aici și-ar fi dus existența acest haiduc, este și porecla de „sămădău”, care înseamnă, îngrijitor de porci și este una des întâlnită și în Șicula.

Tot în această perioadă a intrat în folclorul local și lotrul Gogolea, prin „balada lotrului Gogolea”. Conform legendei, acesta ar fi contemporan cu Lică Sămădău⁵¹.

În tot comitatul Aradului au fost impuse hotărnicirile până în 1840, din acest motiv în zonă au fost semnalate numeroase revolte. Chiar Șicula a fost zguduită, în primăvara lui 1837, de o asemenea revoltă. Răsculații au fost judecați la primăria de judecători unguri, sub protecția a numeroși jandarmi unguri. Răsculații și familiile lor au fost aspru pedepsiți.

Toate aceste revolte locale au prevestit parcă revoluția de la 1848, când întreg comitatul Arad a participat, începând din primăvara lui 1848, până în anul următor, în 15 august, când revoluția a fost înăbușită de armatele rusești la Șiria⁵².

Revoluția de la 1848 a intrat în graiul țăranilor din zonă și sub denumirea de „Războiul cu Kossuth”. Din această expresie putem deduce ușor adversitatea ce o aveau țăranii români față de asupritorii unguri.

2.3.2a ȘCOALA

Tot din această perioadă de administrație vieneză se leagă și atestarea primei școli în Șicula, în anul 1791⁵³. Această, școală cu predare în limba romană, a funcționat până la „venirea României Mari”. În paralel cu această școală a funcționat și o școală cu predare în limba maghiară și a apărut ca urmare a celor două patente ale Mariei Terezia din 1774-Norma Regia și cea din 1777 -Ratio Educations⁵⁴, prin care se prevedea o laicizare a învățământului și dezvoltarea acestuia în mediul rural.

Primii dascăli care au slujit în această școală nu sunt necunoscuți. Primul al cărui nume este cunoscut este a lui Florea Zaslo, dascăl din 1817, care în 1821 avea sub oblăduire 50 de elevi: 33 băieți și 17 fete. Acest dascăl era originar din Șicula. El era plătit de comunitate în

50. Ioan Slavici, *Moara cu noroc*, Editura Albatros, București, 1966

51. Informator, Savita Băcuiet, născută 1921, Șicula, nr.619

52. Kovach Geza, *Situația Țărănimii din comitatul Arad și lupta ei împotriva exploatării în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în *Studii și articole*, București, 1970, p.62-64

53. Vasile Popeangă, *Un secol de activitate școlară română în părțile Aradului*, Arad, 1974, p.76

54. Ioan Horga, *Europa luminilor*, Editura Universității din Oradea, 2002, p.101

produse cerealiere și bani.în funcție de înțelegerea pe care o făcea la începutul anului cu membrii comunității ,care erau majoritatea iobagi ⁵⁵ .

Prima personalitate care s-a ridicat de pe băncile acestei școli a fost Emil Monția, compozitor renumit, care s-a născut la Șicula, în 6 ianuarie 1882. El a învățat carte de la dascălul Gheorghe Cruceanu,dascăl în Șicula din 1887 ⁵⁶ . Arta cântatului la vioară o va deprinde, după cum a mărturisit chiar el, de la lăutarul satului, Didianu.

Alte personalități de cultură, care au plecat spre afirmare din școala șiculană, au fost îndrăgiteile interprete de folclor Florica Bradu, Cornelia Căprariu Roman și Rodica Ardelean.

Tot din Șicula a plecat și prof. univ. dr. Avram Andea, astăzi membru la catedra de Istorie Medievală a Universității din Cluj. Astăzi în școala din Șicula, învață peste 250 de elevi, sub îndrumarea unor cadre specializate.

În perioada 1961-1999 în Șicula, în fostele conace ale baronului Atzel, a funcționat și un liceu și o școală profesională cu profil agricol, acesta dezvoltându-se de fapt, pe o școală primară, care a luat ființă chiar la sfârșitul secolului al XIX-lea ⁵⁷ . Aici au învățat copiii iobagilor de pe domeniul baronului Atzel și mai târziu a baronului Șoimoș Tybor, cel care a cumpărat domeniul. În aceste odăi boierești au locuit zeci de familii, acest domeniu numit „Oțalhaz”, de localnici, până prin anul 1960, este situat la distanța de 1 km Est de Șicula.

Se știe că , Șicula s-ar fi mutat de pe vechea,numită acum „locul satului”, pe actuala vatră, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului, această strămutare s-a extins pe toată durata secolului al XIX-lea.

Astfel odată așezat satul pe actuala vatră, s-a reușit și îndiguirea Crișului Alb, conform proiectelor de canalizare a Crișului Alb, acestea fiind întocmite de Societatea pentru Canalizare a Crișurilor,înființată în 1851 ⁵⁸ ,pentru a feri satul de inundații, în toată zona.

Tot în această perioadă, în urma unor revolte locale, se vor face și împroprietăriri cu pământ și pădure a localnicilor, chiar în anul 1806 ⁵⁹ .

După trecerea de sub dominația austriacă sub Imperiul austro-ungar, nu aduce pentru Șicula nici o schimbare majoră, din punct de vedere social cea mai importantă schimbare constă în cumpărarea celei mai mari părți din hotarul satului de către baronul ungar Șoimoș,

55. Vasile Popeangă, *op.cit.*, p.89

56. Arhivele Naționale Direcția Județeană Arad (în continuare A.N.D.J.Ar.), Fond Școala Generală Șicula

57. *Ibidem*

58. Barbu Ștefănescu, *Tehnică agricolă și ritm de muncă în gospodăria țărănească din Crișana (sec.al XVIII-lea și începutul sec.al XIX-lea)*, (în continuare Barbu Ștefănescu,Tehnică agricolă..., vol.I, p.79)

59. A.N.D.J.Ar.,Fond Parohia Ortodoxă Șicula

Tybor, în anul 1883 ⁶⁰. Acesta a fost ultimul mare baron din istoria Șiculei, el pierzându-și proprietățile din cauza celor două reforme agrare din secolul al XX-lea

BISERICA

Dacă prima parohie ortodoxă în Șicula a fost menționată documentar, așa cum am arătat în paginile anterioare, în anul 1332, prima biserică care se știe, atât din arhiva bisericii cât și din tradiția populară, este una din secolul al XVIII-lea. O biserică din lemn, situată la vest de actuala biserică, pe locul numit „La Vamu” ⁶¹.

Actuala biserică a fost înălțată între anii 1866-1870 și sfințită în 1871, este o biserică tipică, în stil bizantin, dar care se impune prin grandoare și frumusețe. Ea a fost ridicată de localnici în urma unor importante donații, fiecare familie a donat 1-2 iuguri de pământ arabil, dar cei mai mulți au donat partea lor din pădurea sătească, acea zonă a hotarului care a fost numită atunci „iuguri” sau „Pădurea sătească”. Credincioșii care nu au avut proprietăți funciare sau forestiere, pe care să le doneze, au prestat munci de pădure, iar banii ce li se cuveneau au fost dați constructorilor. Biserica s-a înălțat în timpul preoților George Dronca și Isaia Monția ⁶², acesta din urmă fiind membru al familiei Monția, familia compozitorului Emil Monția.

În anul 1911 biserica a fost „târnosită” de P.S. Ioan Papp-episcop al Aradului, sub păstoria preoților Ioan Dronca și Iustin Manția.

Între anii 1965-1966 biserica a fost reparată și repictată în stil neo-bizantin.

Cu ajutorul preoților și dascălilor în sat ajungeau și ziare de la Arad cum ar fi *Tribuna*, *Tribuna Poporului*, *Românul* și revista *Biserica și Școala* apărută la Arad ⁶³.

EVOLUȚIA DEMOGRAFICĂ

Dacă în anul 1746 Șicula avea 335 suflete, în anul 1786 a ajuns la 930 de locuitori, după cum am văzut în paginile anterioare. Numărul locuitorilor a crescut în 1835 la 1210 locuitori ⁶⁴. Această „explozie” este explicată de cel puțin trei factori:

- majoritatea populației tinere a rămas în matca satului
- organizarea satului după reglementarea urbană

60. *Ibidem*

61. Informator, Gheorghe Onița, născut 1924, Șicula, nr.251

62. A.N.D.J.Ar., Fond Arhiva Parohiei Ortodoxe Șicula, nenumărată

63. Nicolae Iorga, *Pagini alese din însemnările din călătorie prin Arad și Banat*, Editura Minerva, București, 1977, p.110

64. Aurica Ciocan, *Valoarea potențialului geografic din zona Șicula*, Cluj-Napoca, 1987, p.40

-lipsa marilor războaie și a bolilor

În anul 1938 populația a ajuns la 3619 suflete, cifră depășită doar în 1956, când au fost 3653 de locuitori (maximul). În anul 1966 populația a fost de 3200 locuitori, iar în 1986 de 2710 și de 2578 locuitori în 1992⁶⁵.

În anul 2002 populația a juns doar la 2397 locuitori.

Această scădere continuă a populației în perioada 1956-2002, este explicată mai ales de emigrația tinerilor, după 1960, în spre oraș, fugind astfel de colectivizare. O altă cauză a scăderii a numărului de locuitori o constituie sporul natural mic, puține familii aveau peste 4 copii.

2.3.3 ȘICULA ÎN PERIOADA EPOCII CONTEMPORANE

Șicula a fost marcată la începutul secolului al XX-lea de Primul Război Mondial, tinerii de aici au fost obligați să lupte în armatele imperiale, unii ajungând până și în Italia, pe frontul de la Bari. În Primul Război Mondial Șicula a pierdut 36 de tineri eroi, iar în cel de-al doilea Război Mondial Șicula a pierdut 56 de tineri și 43 au fost dați dispăruți.

În cel de-al Doilea Război Mondial tinerii șiculani au luptat atât pe frontul de Est cât și pe cel de Vest. În cinstea acestor eroi s-a ridicat, în anul 2000 un monument în centrul localității.

Șicula, la fel ca și întreaga zonă, a revenit la sanul țării mamă, în urma plebiscitului de la 1 decembrie 1918, când numeroși țărani de aici, au participat la Alba-Iulia, alături de Vasile Goldiș și sub cordonarea lui Ioan Rusu Șirianu și Emil Monția⁶⁶.

Dar Șicula a intrat efectiv sub administrație românească în aprilie 1919, o dată cu înaintarea Armatei Române.

Perioada interbelică este marcată, în primul rând, de reforma agrară din 1921, când familiile fără pământ au primit câte un lot de 2,5 ha⁶⁷. Astfel, în perioada interbelică, este specifică mica proprietate.

Tot în perioada interbelică, mai exact prin 1930, după unele informații avute, a început a se măria satul, prin așezarea în partea de Est a satului vechi, a unor familii care au primit aici, grădini de la primărie⁶⁸. Această dezvoltare a continuat și după Cel de-al Doilea Război Mondial, mai exact în 1949, prin planul de urbanizare a localității Șicula⁶⁹. Aceasta a constat în

65. *Ibidem*, p.42

66. Sabin Drăgoi, Emil Monția, Arad, 1983, p.63

67. A.N.D.J.Ar., Fond arhiva primăriei Șicula, registru agricol pe 1921, f.13

68. Informator, Aurelia Morariu, născută 1916, Șicula 182

69. A.N.D.J.Ar., *Fond Șicula, Planul Urbanizat pe 1949*, dos.21, f.1-21

construirea, în partea de est a satului, a unor străzi care formează astăzi, ceea ce localnicii numesc „Satul Nou”.

La sfârșitul perioadei interbelice, în Șicula, prin 1940, își fac simțită prezența numeroși legionari, în sat fiind cunoscute mai multe „cuiburi”. Aceștia încercau să atragă mai ales tinerii, prin manifestări publice. Salutul lor era: Trăiască Legiunea și Căpitanul! Iar între ei se adresau cu termenul de „frate”. Cei mai fascinați de spectacolele lor erau copiii. Legionarii de aici erau sub influența unui lider numit Mihuț ⁷⁰..

Chiar dacă Șicula nu a căzut sub ocupație maghiară, în urma Dictatului de la Viena, așa cum am amintit, ea a fost încercată și De-al Doilea Război Mondial și de urmările sale.

În toamna lui 1944, prin septembrie, satul a fost ocupat de armata sovietică, pentru câteva zile, oamenii fiind îngroziți de soldații ruși care se dădeau la „rele”, după ce se îmbătau ⁷¹.

Este posibil ca soldații ruși, care au ocupat satul, să fi fost din Armata a 27-a, divizia 203 care acționa pe direcția Chișineu-Criș-Salonta ⁷², Șicula fiind așezată la o distanță de 25 km de Chișineu Criș.

După terminarea războiului Șicula, la fel ca toată țara, a avut parte doar de conducători impuși de Partid, iar țărani își aduc aminte de vremurile când trebuiau să plătească cote, adică despăgubiri de război URSS-ului. Chiar dacă după încheierea războiului s-a trecut la împărțirea ultimelor posesiuni ale baronului Șoinuș Tybor, care după unele mărturii, ar fi înnebunit de necaz, bucuria împroprietăririi au fost de scurtă durată, deoarece în perioada 1960-1962, toți locuitorii ce dețineau pământ și animale, pentru lucrat pământul (boi și cai) au fost obligați să intre în C.A.P.

Acum începe efectiv regresul demografic al satului, deoarece tinerii au plecat mai ales la Arad pentru obținerea unui loc de muncă mai bun. De abea în 1991 s-a revenit la retrocedarea terenurilor agricole și despăgubiri modice date vechilor proprietari de pământuri.

70. Informator, Florea Feieș, născut, 1927, Șicula, nr.182

71. Informator, Gheorghe Onița, născut, 1924, Șicula, nr.251

72. Antonio Faur, *Raporturile militarilor sovietici cu populația și administrația din vestul României (1944-1945)*, Editura Universității din Oradea, 2002, p.154

TABEL NOMINAL CU EROII DECEDAȚI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

1. Vodă Teodor
2. Morar Pavel
3. Coțoi Avram
4. Coțoi Petru
5. Onița Pavel
6. Deznan Ioan
7. Hărdău Ioan
8. Gag Floarea
9. Dehelean Petru
10. Ardelean Petru
11. Duclean Teodor
12. Lingurar Avram
13. Sprințar Pavel
14. Mateiaș Gavrilă
15. Cernea Antonie
16. Filimon Florea
17. Crișan Florian
18. Pășcoi Petru
19. Moisa Teodor
20. Crișan Miron
21. Cernea Pavel
22. Rațiu Dumitru
23. Juncan Pavel
24. Bolcan Pavel
25. Dârlean Petru
26. Lingurar Ioan
27. Borcuța Avram
28. Pășcoi Ștefan
29. Deznan Petru
30. Stanciu Pavel
31. Jurjița Petru

32. Morariu Avram

33. Muntean Ioan

Notă: **A.N.D.J.Ar.**, Fond Primăria Șicula, dosar 55/1919, f.10-11

TABEL CU EROII DECEDAȚI PE FRONT ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

1. Lt. Rez. Dr. Monția Emil
2. Lt .Rez. Oachiș Gheorghe
3. Serg. Medic Bâr Petru
4. Plut. Rez. Barlea Petru
5. Serg. Bădii Ilie
6. Serg. Rațiu Dumitru
7. Serg. Filimon Florea
8. Serg. Balint Avram
9. Serg. Andea Avram
10. Cap. Bar Dumitru
- 11.Cap. Onița Pavel
12. Cap. Bar Pavel
13. Cap. Jurjița Petru
14. Cap.Șeran Avram
15. Frunțaș Șeran Petru
16. Sold. Frunțaș Andra Petru nr.19
17. Sold. Crișan Florian nr.349
18. Sold. Feiș Ioan nr.106
19. Sold. Bodea Ioan nr.30
20. Sold. Șeran Gheorghe nr.189
21. Sold. Negru Petru nr.362
22. Sold. Crai Ioan nr.344
23. Sold. Feieș Gheorghe nr.178
24. Sold. Gruia Teodor nr.412
25. Sold. Iovuț Petru
26. Sold. Feiș Pavel
27. Sold. Bolean Teodor
28. Sold. Oală Ioan nr.175
29. Sold. Feieș Ioan
30. Sold. Codău Avram nr.60
31. Sold. Mateiaș Gavrila nr.90

32. Sold. Andea Avram
33. Sold. Sos Pavel nr.117
34. Sold. Berar Ioan nr.423
35. Sold. Moisa Teodor nr.390
36. Sold. Vlad Pavel nr.294
37. Sold. Balint Ioan nr.390
38. Sold. Panda Florian
39. Sold. Lasc Zenovic
40. Sold. Andea Ioan nr.87
41. Sold.Hălmăgean Avram nr.360
42. Sold. Grec Simion nr.335
43. Sold. Feieș Petru nr.324
44. Sold. Juncan Pavel nr.109
45. Sold. Rațiu Toma nr.279
46. Sold. Dehelean Petru nr.57
47. Sold. Albiș Avram
48. Sold. Balița Avram nr.79
49. Sold. Jurjița Avram
50. Sold. Gag Florea nr.170
51. Sold. Onița Avram nr.184
52. Sold. Pușcaș Avram nr.208
53. Sold. Deznan Petru nr.127
54. Sold. Ciurdar Petru nr.127
55. Sold. Ciurdar Ioan nr.132
56. Sold. Deznan Ioan nr.220
57. Sold. Șeran Florea nr.386

Notă: **A.N.D.J.Ar.**, Fond Primăria Șicula, dosar 312/1946, f.18-20

CAPITOLUL III

CARACTERISTICI ETNOGRAFICE

3.1 HABITATUL

3.1.a Aspecte ale exteriorului

Habitatul a reprezentat pentru om, în decursul secolelor, nu numai un spațiu de locuit ci și „celula de bază” a satului.

În zona de vest sunt specifice satele cu structură regulată, care sunt rezultatul unor colonizări sau măsuri de sistematizare. Aici unele sate au fost efectiv mutate. Aceste sate au ulițele mai largi, curțile mai deschise și în complectarea lor se află mici grădini cu pomi sau cultivate cu legume⁷³.

Șicula corespunde aproape în totalitate acestui tip de sat specific vestului țării, deoarece această localitate a fost sistematizată și organizată în mai multe randuri.

Gospodăria tipică în localitatea Șicula prezintă câteva aspecte clare, iar în cadrul ei se întâlnesc o serie de construcții obligatorii.

Gardurile a-au diferențiat în timp datorită gardului folosit și tehnicii de confecționare. În jurul gospodăriilor au apărut de timpuriu gardurile din lemn⁷⁴. Alături de aceste garduri din lemn foarte des întâlnite sunt gardurile din nuiele, gardurile din răslogi și leături, iar mai tarziu gardurile din scânduri și grinzișoare⁷⁵.

În Șicula, cel mai des întâlnit a fost „gardul de scobori”, mai ales la gospodăriile a căror gazde erau mai săraci. „Stoborii”(pari necioplți) erau legați între ei fie prin „drot” (sarmă), improvizați din fibre vegetale sau bătuți în cuie. Alte materiale pentru improvizat garduri au fost „batele de ruje”⁷⁶ (bețe de floarea soarelui). La mijlocul gardului era așezat „căputul” (poarta) tot din același material.

Intrand în „ocol” (curte) în majoritatea gospodăriilor, se observă un lucru interesant: casa este pe partea stângă de la intrare. În partea dreaptă se impune „ghermul” (cumpăna) fantanii, acest tip de fântână fiind întâlnit în majoritatea gospodăriilor. Între fântână și casă se întinde „ocolul”. Casa tradițională era construită, în general, din lemn. Acest tip de construcție s-a păstrat încă din Evul Mediu, când lemnul era principalul material de construcție⁷⁷.

73. Ion Vlăduțiu, *Etnografie românească*, București, 1973 (în continuare Ion Vlăduțiu *Etnografia...*), p.126-127

74. Valer Butură, *Etnografia poporului român*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, (Valer Butură, *Etnografia...*), p.75

75. *Ibidem*, p.76

76. Informator, Aurelia Morariu, născută 1916, Șicula, nr.182

77. Fernand Braudell, *Structurile cotidianului*, vol.II, București, 1995

În ce privește arhitectura, toate casele din Șicula, până în secolul al XX-lea, erau drepte. Casa era formată din două încăperi, în față „soba dă cătă uliță”(camera dinspre stradă), iar în dosul ei era tinda. Acest tip de casă era specific în toate zonele țării. De abia în secolul al XVIII-lea apare casa cu două camere și tindă⁷⁸.

Tinda era situată între cele două camere, camera din spatele tindei era numită, la Șicula, „soba dă cătă ogreadă”(camera dinspre grădină). Pe toată lungimea casei se întindea „tarnațul neîngrădit”(cerdac).

De menționat că acest tip de case mai există și acum în număr mare în Șicula. Singurul lucru care le diferențiază de cele tradiționale sunt acoperișurile care sunt acum din țigla. Casele cu o singură cameră aveau acoperișul țuguiat „în aptru ape”.

Acoperișul la fel ca în toată zona, era din paie și trestie⁷⁹. La Șicula paietele cele mai folosite pentru acoperișul caselor era cel de seară. Alt material de acoperit case era „șovarul”, care era adus de pe malul Crișului⁸⁰.

Ultima casă acoperită cu paie în Șicula a rezistat până în anii 1960. De subliniat, că o asemenea casă din satul Chereleuș a fost dusă prin anii 1960 și montată la Muzeul Satului din București.

Casele mai erau construite din „văiuță” sau din nuiele împletite și umplute cu „pământ bătut”. Pe partea opusă a ocolului era așezată „cotarca dă cucuruz”(hambar de porumb), care era construită deasupra cocinei de porci pentru a fi expusă vânturilor. Acest model de construcție este și azi întâlnit doar că acum materialele de construcție sunt leăturile, iar în trecut erau nuielele, acoperișul fiind tot ca al casei de obicei.

Altă construcție importantă în gospodăria țărănească era șura cu grajd⁸¹, specifică în zonele mai joase, unde existau animale mai puține, iar unde numărul animalelor era mai mare aceste construcții apăreau separat.

Dacă grajdul era folosit în special pentru a adăposti animalele, șura avea mai multe atribuții, cum ar fi: depozitarea fanului, a carului și a uneltelor agricole (plugul, grapa...).

Atat podul grajdului cât și al șurii era folosit și pentru depozitarea cerealelor, pentru a le feri de insecte (gargărița, fluturi), fiind acoperite cu frunze de tutun sau nuc, deoarece erau amare. Tot în șură era ținută, legată de perete, scara care era cumpărată, fie de la moșii ce veneau cu ele pe ulițele satului, în schimbul cerealelor, fie din targurile vecine de la meșteri

78. Valer Butură, *op.cit.*, p.79

79. Informator, Gheorghe Onița, născut 1924, Șicula, nr.251

80. Informator, Mitru Băcuieț, născut 1919, Șicula, nr.619

81. Valer Butură, *Emografia...*, p.118

bihoreni, din zona Beiuşului, unde „scărăritul”, mai ales la Buduroasa şi Cărbunari, era un „meşteşug” de sine stătător⁸².

Pereti caselor şi ai anexelor, atât în interior cât şi în exterior, erau „văcăliţi”(tencuiţi) cu un material alcătuit din apă, pământ, paie sau pleavă, nisip şi var bine amestecate. După ce acest material era pus pe perete era nivelat cu mâna, pe urmă pereţii erau văruiţi în alb. Ideea de a vărui pereţii în alb nu era doar de dragul esteticului, era şi o măsură de igienizare (se ştia şi atunci că varul dezinfecă), dar era şi o măsură de iluminare mai bună a interiorului.

Aceste aspecte tradiţionale ale gospodăriei mai pot fi văzute şi azi în multe gospodării din Şicula locuite mai ales de bătrani. Aşa arăta o gospodărire tradiţională din Şicula privită din afara ei sau din curte, dar creierul gospodăriei îl construia casa şi mai ales interiorul ei.

Aşa cum am amintit la început, casa era alcătuită din două încăperi: tinda şi „soba dă cătă uliţă”. Alături de acesta pe toată lungimea lor, se desfăşura „tarnaţul”.

3.1.b Aspecte ale interiorului

În camerele unde pereţii erau văruiţi în alb, iluminatul se făcea cu ajutorul lămpii pe bază de „oloi de lampă”(petrol). Lampa era agăţată de un cui bătut în grindă.

La Şicula era specific, în trecut, „patul pe capre” acesta fiind un pat cu două nivele, pentru a asigura loc de dormit la cât mai mulţi. De obicei copii erau cei care dormeau la etaj⁸³.

Sursa de încălzit era cuptorul, în care se cocea şi paine. În majoritatea cazurilor acesta încălzea concomitent două încăperi, pentru că era construit ca având „gura”şi parte din faţă în tindă iar camera din faţă era „fundul cuptorului”. Cuptorul încălzea cu lemne, tulei, coceni sau „cotrenci”(rădăcini de tulei). Mai tarziu, la începutul secolului XX, a fost introdusă soba de fontă.

Mâncarea era pregătită de obicei în oale de pământ pe „şpoherţ” sobă de pământ, sau văiugă, pe care era pusă o plită de fier. În casele cele mai vechi era întâlnită „plita pe picioare”, care era pusă pe vatră, în mijlocul tindei. În acest caz fumul mergea direct în pod, printr-un orificiu, unde fie afuma unele alimente, fie ieşea afară prin coş⁸⁴.

Un lucru nelipsit din casa şiculană era războiul de ţesut, acesta fiind cumpărat de la meşteşugarii beiuşeni, unde erau sate specializate (de exemplu în „spătărit” era Valea

82. Aurel Chiriac, Ioan Gomann, Stelian Nistor, Barbu Ştefănescu (coordonator), *Agricultura, meşteşug şi comerţ la locuitorii zonei Beiuşului în secolele XVIII-XX*, Editura Universităţii din Oradea, 2001, p.145 (în continuare Barbu Ştefănescu, *Agricultură, meşteşug...*)

83. Informator, Mitru Băcuieţ, născut 1919, Şicula, nr.619

84. *Ibidem*

Neagră⁸⁵). Lângă război nelipsit era „cartul”, în care se țineau suveicile și socala. Materialele țesute și hainele se țineau în lada de zestre, în camera din față. Aceste lăzi erau cumpărate de la meșteri din Budureasa⁸⁶ și se numeau „ladă cu spinare”.

În tindă, pe peretele opus, era așezat „patul cu perne” care era un pat dezansamblabil. Peste scânduri era pus un „strujac” (saltea din paie), peste acesta erau puse mai multe cearceafuri din panză (la început) și din material cumpărat (mai tarziu). Peste aceasta se întindeau „ponevi” alese din război, în alternanță cu cearceafurile. Uneori se puneau trei-patru cearceafuri și trei-patru ponevi, pe urmă se așezau pernele câte trei alături, pe un pat se puneau 6 sau 9 perne.

După ce au apărut casele cu două camere și tindă, camera din față (cea dinspre stradă) era de obicei și camera pentru oaspeți. Aceasta cuprindea lucrurile casnice cele mai frumoase. În mijlocul camerei era pusă masa, care era acoperită cu o „mășăriță”, aleasă în războiul de țesut.

Pe lângă pat se puneau „lavățile” sau „scaunele cu spătar”⁸⁷. La capătul patului era așezată „lada cu spinare”. Ulterior la începutul secolului XX, au apărut, la familiile mai înstărite, dulapurile. Un dulap deosebit de elegant era considerat „dulapul cu ogindă”, care avea o ușă oglindă.

Pe pereți deasupra celor două paturi, de o parte și de alta a ferestrei, erau agățate în cuie, fie „blide” pictate, fie icoane, deasupra cărora se puneau „cârpe alese” în război.

În tinda casei era amenajată și bucătăria. Aici pe lângă masa pe care se mânca și scaunele de șezut, mai era și „credențul” (dulap tradițional de bucătărie), în „fioacele” (sertare) căruia se țineau lingurile și „furchițele” (furculițele). Lipit de un perete era și „stălajul” (raft) pe care se puneau diverse lucruri.

3.2 COSTUMUL POPULAR

Costumul popular impresionează în mod deosebit pe orice privitor. Costumul popular din Șicula este foarte reprezentativ pentru zona Aradului. Acest costum iese în evidență prin numeroasele componente care îl alcătuiesc și mai ales prin diversitatea culorilor.

Merite deosebite în studierea acestui costum popular și faptul că acesta a fost făcut cunoscut în țară și în lume, îl au etnograful Tereza Mozez, etnofolcloristul Ioan Bradu,

85. Barbu Ștefănescu, *Agricultură, meșteșug...*, p.140

86. *Ibidem*, p.137

87. Barbu Ștefănescu, *Mobilier țărănesc în Crișana*, Editura Universității Oradea, 1997, p.76

Costumul a fost purtat pe scenele lumii și de îndrăgite interpretate de muzică populară Florica Bradu, Cornelia Căprariu Roman și Rodica Ardelean.

Recent, a fost pus în lumină și costumul bărbătesc, de tânărul interpret de folclor Ciprian Gabor.

Costumul călușarilor a fost arătat publicului de generații întregi de călușari.⁸⁸
Chiar, dacă uneori, se încearcă o asortare a cămășii femeiești cu cea bărbătească .

3.2.a Portul popular feminin

Pe cap se punea un cerc cu oglinzi cumpărat, în general de la Pâncota sau Arad⁸⁹, iar părul era împletit în două cozi și legate la spate sub forma unui coc, sau era făcută o singură coadă numită „chică” și legat jos cu „pană” (un ornament). Această a doua aranjare se făcea de obicei la marile sărbători, fiind considerată cea mai elegantă și o purtau de obicei fetele mari. La femei părul era împletit „în două cozi” care erau legate în „conci”. Acestea ținea baticul ridicat cea ce era un semn al căsătoriei. La sărbători și duminica, la biserică, femeile tinere își împleteau șuvițe de păr care erau peste tâmpole și se numeau „julufi”. În testul zilelor peptănătura era simplă⁹⁰. Fetele după ce se măritau purtau „cot pe cap”, în urechi aveau cercei, iar la gât se punea zgardă și salbă⁹¹. La Șicula salba era construită din trei rânduri de bani de argint cu tazle, pe bani fiind gravați pe față chipul Mariei Tereza, iar pe verso chipul lui Iosiv al II-lea. Zgarda era realizată din mărgelile viu colorate și se făceau acasă de fetele și nevestele ce o purtau, fie era cumpărată de la Ineu sau Pâncota.

Femeile purtau spătoi, țesut în război și cusut cu acul, cu mâna, iar pe mâneci aveau modele cu „trei ocoale”. Acestea erau motive geometrice. La „pumnari” dominau culorile roșu și albastru, la tinere, iar la femeile mai în vârstă negrul. Pe piept, uneori erau țesute diferite modele, alteori erau simple. Aceste spătoaie erau făcute din „pânză cu chinar” țesută⁹².

Pânza cu chinar este o pânză țesută în dungi și rezultă din „învârstarea” urzelii cu un fir mai gros, folosit la anumite intervale. Această pânză apare doar în bazinul Crișului Alb, fiind utilizată în mod special la Ineu, Bocsig și Șicula⁹³.

Poalele erau croite din 6 lați de pânză ca și spătoaiele. Se terminau cu tazle sau cipcă. Puteau fi colorate sau în alb⁹⁴. La Șicula poalele erau colorate mai ales în partea inferioară,

88. Tereza Mozez, *Portul popular din Nord Vestul României: Țara Crișurilor*, Editura Muzeului Țării Crișurilor Oradea, 2002, p.78

89. *Ibidem*, p.113

90. Informator, Floare Hanc, născută 1933, Șicula, nr.54

91. Tereza Mozez, *op.cit.*, p.113

92. Informator, Floare Hanc, născută 1933, Șicula, nr.54

93. Tereza Mozeze, *op.cit.*, p.34

cu modele în roșu la fete și femeile tinere și negru cele mai în vârstă. Pe la jumătate poalele erau cusute cu cipcă, iar la bază erau croite și aveau „colți de mătase”. Acest tip de pale se numeau „poale cu lanț”⁹⁵. În față femeile își puneau „zadie” sau „cârpa dinainte”. În față se lega cu două „frâmbii”, iar în partea de jos avea manele, „alesătură în degete”⁹⁶. Aceste modele în Șicula se numeau „jură”, roată după care era cusută cipca⁹⁷.

Portul de lucru era mai simplu și în general la Șicula, ca în toată zona Țării Crișurilor și Sătmar, la muncile din câmp și pe acasă se purtau rochiile albe, fără alesături și cusături⁹⁸. La fel era și cârpa dinainte (șorț) și spătoiul. Mai târziu au apărut și rochiile și „cârpele dinainte”⁹⁹ din mătase grosă sau subțire pentru sărbători. Hainele de sărbători erau cumpărate, cele de lucru erau făcute numai din cânepă, spre deosebire de cele de gală care erau și din bumbac.

După cap, este spătoi, se pune „cot de lin sau mătase”. Pe timp de iarnă se purta „cojoc cu oglinzi” sau șubă, făcută la șubarul satului sau cumpărată de la piață, de la meșterii din Sârbești¹⁰⁰. Aceasta avea modele pe piept și la pumnari, cu „roate”, cu colți” și cu „șinore”¹⁰¹.

În picioare se purtau cisme roșii la fete și bordo sau negre la femei mai în vârstă. Acestea erau făcute la cismar, dar cele mai vechi încălțăminte au fost „opincile”, cismele apărând în portul popular la sfârșitul secolului XIX. La Ineu și în satele din jur s-au purtat „cizme roșii ineuănești”¹⁰². Vara la lucru se umbla desculț.

3.2.b. Portul popular bărbătesc

Și la bărbați costumul de sărbătoare diferea de cel de lucru.

Costumul de sărbătoare am să îl descriu primul. Astfel pe cap se pune „clop cu pană” vara, iar iarna se pune „cușmă” (căciula), acestea fiind cumpărate.

Cămașa, aleasă uneori în asortare cu cea femeiască, prin modelele create pe ea, era brodată la guler¹⁰³. În Șicula, la guler și la pumnari erau modele realizate cu acul. Modelele de pe piept se numeau tazle, iar la guler și pumnari erau „bumbi de plev” sau de sticlă¹⁰⁴.

94. Ibidem, p.70

95. Informator, Floare Hanc, născută 1933, Șicula, nr.54

96. Tereza Mozes, op.cit., p.71

97. Informator, Floare Hanc, născută 1933, Șicula, nr.54

98. Valer Butură, *Străvechi mărturii de civilizație românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p.193 (în continuare Valer Butură, *Străvechi mărturii.....*)

99. Tereza Mozes, op.cit., p.71

100. Barbu Ștefănescu, *Agricultură meșteșug.....*, p.216-219

101. Informator, Floare Hanc, născută 1933, Șicula, nr.54

102. Tereza Mozes, op.cit., p.111

103. Ibidem, p.78

104. Ibidem, p.79

Peste cămașă se punea „zobonul”, din pliș negru, făcut la croitor. La Șicula era „zobon cu goambe și toroambe”¹⁰⁵. Aceste ornamente erau pe piept.

În loc de pantaloni se purtau „izmene” din pânză. Aceste erau largi, din 5-8 lați, deci 2,5-4 lați „cracu”. Lații erau prinși laolaltă prin „cheie”, lucrată cu acul. Cheia avea o lățime de 3-4 cm în zona Ineului și era pe verticală, în partea exterioară a cracului. Izmenele erau asortate cu cămașa, având modele similare.

În timpul iernii, în loc de izmene, care erau largi, se purtau „cioarecii”. Aceștia erau din lână, ornamentați cu una sau mai multe dungi colorate pe verticală¹⁰⁶.

În portul bărbătesc, pentru protejarea izmenelor largi, a apărut în față șorțul alb de pânză¹⁰⁷.

La Șicula aceasta se numește „cârpă creață”, era alb cusut cu mătase colorată. În partea inferioară purta denumirea de jură și era cusută cipcă pe părțile laterale și jos¹⁰⁸.

Cămășile erau scurte și largi, iar izmenele erau largi pentru a asigura o bună aierisire a corpului în timpul verilor călduroase la muncile câmpului¹⁰⁹.

Iarna se purta șuba, făcută din postav, iar în picioare bărbații purtau cizme sau opinci. La lucru, în loc de ciorapi, bărbații purtau „obdele” (în loc deciorapi). După al doilea Război Mondial au început să se poarte vara, în toată zona, „ștrafele” (șlapi)¹¹⁰.

Aceste încălțăminte se făceau la cizmar, care era venit în sat, din „Țara Beiușului”. Ca și în cazul încălțămintelor la femei, cele mai vechi erau opincile. Cizmele la bărbați au apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea și s-au generalizat la începutul secolului al XX-lea.

Portul de lucru, la bărbați, ca și la femei, era simplu, se evita folosirea ornamentelor.

La copiii până la vârsta de 10-11 ani, portul era simplu, purtau pe ei o cămașă lungă din cânepă, până la genunchi vara și erau desculți. Iarna purtau pe sub cămașă „cioareci”, iar în picioare „cioci” făcuți cu acul.

După ce treceau de această vârstă, începeau să poarte haine ca ale maturilor¹¹¹.

Pieptănătura era simplă la bărbați și băieții mai mici, fie erau tunși foarte scurt, fie aveau cărare pe o parte, fie părul dat peste cap. Bărbații bătrâni aveau părul până la umeri¹¹².

Copii când mergeau la școală aveau „străicuță de lână” în care aveau tăblița și griflu pentru scris¹¹³.

105. *Ibidem*, p.99

106. Informator, Pavel Hanc, născut 1931, Șicula, nr.,54

107. Valer Butură, *Străvechi mărturii.....*, p.293

108. Informator, Floare Hanc, născut 1933, Șicula, nr.54

109. Valer Butură, *Străvechi mărturii.....*,p.293

110. Tereza Mozes, *op.cit.*, p.111

111. Informator, Florica Feieș, născută 1927, Șicula, nr.182

112. Tereza Mozes, *op.cit.*, p.140

113. Informator, Floare Hanc, născut 1933, Șicula, nr.54

3.3 OCUPAȚII MAJORI

3.3.a **Agricultura** reprezintă cea mai importantă ocupație a locuitorilor din Șicula. Pentru intensificare acesteia, uneori, țăranii din Șicula au trebuit să obțină „terenuri noi”, pentru a satisface nevoile tot mai mari, cauzate de „explozia demografică” din ultimele secole.

Începând cu secolul al XVIII-lea, s-a trecut la defrișarea pădurilor din jurul satului. Acest lucru reiese și din toponimia locului. O zonă importantă a hotarului, situată între sat și pădure, se numește „târsăli”. Toponime legate de această zonă tehnică au fost semnalate și în alte localități din comitatul Arad, cum ar fi Chișindia, Mădăras, Chereluș, etc ¹¹⁴.

Defrișarea nu este singura modalitate de mărire a suprafețelor agricole. Ea este însoțită de dezlănțuire, care era operațiunea de arare și utilizare ca teren arabil a unor terenuri înțelenite. Deștelinirea se făcea cu ajutorul plugului. O imensă muncă de deștelinire au desfășurat satele grănicerești din jurul Ineului.

O petiție nobiliară din 6 august 1733, enumeră pusele deștelinite de grănicerii din: Galșa, Șiria, Șofronea, Ineu, Șicula, Macea, etc ¹¹⁵.

Tot din toponimie aflăm și care era destinația terenurilor defrișate. Astfel, multe din terenuri erau transformate în „câmpuri”, cel mai adesea folosite pentru cultivarea cerealelor ¹¹⁶. De exemplu, la Șicula, întâlnim o parcelă numită „Câmpul Porcilor”. Alteori rezultatele defrișării sunt terenuri arabile sau fânețe ce poartă denumirea de „rât” ¹¹⁷, la Șicula întâlnim parcele din hotar care poartă asemenea denumiri (Fânaț, Rātu Șârbului, Rât).

CALENDARUL AGRICOL ANUAL

Documentele istorice, dar mai ales mărturiile etnografice permit reconstituirea, desigur aproximativă, a principalelor momente ale calendarului agricol anual, calendar ritmat, după cum se știe, de ritmurile biologice ce se află și ele în continuarea celor astronomice. Împreună cu componenta liturgică, cea agricolă (incluzând-o) și pe cea pastorală fac norma acestui ¹¹⁸ calendar.

După cum vom vedea din acest calendar, are mai multe faze. Iarna constituia aparent anotimpul neagricol, accentele punându-se pe alte activități, cum ar fi: îngrijirea animalelor,

114. Barbu Ștefănescu, *Tehnica agricolă.....*, p.160

115. *Ibidem*, p.174-175

116. *Ibidem*, p.169

117. *Ibidem*, p.171

118. *Ibidem*, p.70

care erau scoase la pășune (mai ales oile și caprele), iar în agricultură se făcea gunoiera holdelor, gunoiul fiind transportat cu sania.

Anul agricol debuta practic, odată cu primele semne ale primăverii, când după ce era împrăștiat gunoiul, se arau holdele, apoi se grăpau folosindu-se grapa cu colți de lemn, sau grapa de spini. Mai întâi erau semănate cerealele păioase de primăvară, începând cu ovăsul, pe urmă grâul de primăvară,¹¹⁹ orzul și secara. Semănatul se făcea pe brazdă, chiar și la porumb după ce se trasau două brezde, se semăna cu mâna pe lateralul acestora, astfel a treia brazdă îl acoperea. La fel era semănată și „ruja”(floarea soarelui). Tot primăvara prin martie, se semăna cânepa plantă textilă, care era la mare preț în Șicula chiar și a doua jumătate a secolului XX-lea, pentru că din ea se făceau haine. Acest lucru reiese din toponimia hotarului, o parcelă a hotarului este numită și azi „cânepiște”, aici în trecut era semănată cânepa¹²⁰. Tot acum erau semănate grădinile cu legume, cartofi și erau curățați pomii, tunse viile și legate de stâlp. Tot primăverii îi aparțin cele două sape, de regulă, ale cucuruzului (porumbul) și plivitul grâului care se făcea cu „oticul”(unealtă tradițională de plivit).

Vara este de obicei asimilată cu recoltatul, dar mai sunt și alte lucrări cum ar fi cositul fânului, culesul cânepii de vară. Totuși marea grijă a oamenilor era seceratul. La Șicula se spune că seceratul era „în toi la Sântilie” (Sfântul Ilie în 20 iulie). Seceratul avea mai multe etape. Bărbatul cosea grâul, pe urmă femeia îl aduna în mănunchi. Din două mănunchiuri se făcea snopul pe care îl lega „cu legători din brazdă”. Din 18 snopi era făcută „crucea”. Snopii erau astfel aranjați încât să bată vântul și soarele printre ei pentru a se usca mai bine, fiind lăsați pe holdă câteva zile la uscare. După ce se uscau erau transportați la „stog”, iar de aici erau băgați în batoză pentru a scoate boabele din spice. Acestea erau transportate acasă și depozitate în pod, doar cei mai înstăriți locuitori ai satului dețineau „găbănașe” unde depozitau grânele. Acasă mai puteau fi depozitate în lădoaie (hambare), confecționate de meșterii lădari.

Batoza era trasă de 4-6 boi printre rândurile de stoguri și funcționa cu ajutorul cazanului care funcționa pe lemne, până se încălzea bine, iar după aceea se folosea drept combustibil paie și pleavă. Paiele și pleava ce rămăneau erau duse acasă și erau făcute „jireadă”, din care se lua iarna și se dădea vitelor drept hrană și pentru așternut¹²¹.

Acest tip de secerat s-a folosit în Șicula și satele din jur până prin 1970, când au fost introduse combinele de treierat.

119. *Ibidem*, p.71-75

120. Informator, Mitru Băcuieț, născut 1919, Șicula, nr.619

121. Informator, Teodor Tira, născut 1947, Gurba, nr.56

Toamna este asociată, în mod tradițional, culesului, deși semănatul cerealelor de toamnă precede adesea culesul porumbului, al cartofilor, al frunzelor¹²².

Porumbul era cules manual și transportat acasă cu carul tras de boi sau cu „cocian” trasă de cai. Acasă era depozitat în „cotărți”, pentru o mai bună aierisire. Odată cules porumbul, se trecea la „tăiatul tuleilor”, care erau legați snopi. Un snop era făcut din cât lua în brațe, legat cu legătoare de „șovar”. Tăiatul se făcea cu secera. Tuleii erau folosiți la hrănirea vitelor, frunzele de pe ei, iar partea numită „bâtu”, era folosită ca și combustibil pentru încălzire, în cuptor. Acest mod de recoltare a „cucuruzului” se mai folosește și azi. După ce era arat locul unde a fost „cucuruz”, se adunau de pe brazdă „cotrencii” (rădăcina) pentru foc.

Semănăturile de toamnă (grâu, orz) se făceau pe brazdă cu mâna și se acoperea cu grapa.

Tot toamna se recolta și „ruja” (floarea soarelui) care era tăiată, mai exact „clopul”, cu secera și era bătut cu „bâta” pentru a scoate boabele din el. Bătele de „ruje” erau folosite la fel ca și „tuleii de cucuruz”, tot pentru foc. Semințele erau duse la „olăiște”. În Șicula, la începutul secolului XX au fost aduse două „olăiște” (presă de ulei), care funcționează și azi prin tehnici diferite de prelucrare a semințelor. Una obține „oloiu” prin prăjire, iar alta prin presare. Acestea au fost aduse și funcționează datorită suprafețelor mari cultivate cu această plantă uleioginoasă.

Tot toamna, mai ales prin septembrie, se culege cânepa de toamnă, care se prelucra în mai multe etape.

Semănatul cânepii se făcea primăvara și ear culeasă toamna. Operațiunea se făcea cu mâna, firele strânse se făceau „mănunchiuri”. Patru mănunchiuri alcătuiau o „mănușă” care erau strânse în „sarcini”. Grămezile de către zece mănuși erau lăsate să se usuce la soare câte două-trei zile după ce era tăiată rădăcina¹²³. După aceea cultivatorii de cânepă o depuneau în Crișul Alb, se bătea un par în mijlocul ei de care se lega și se puneă nisip peste ea ca să nu o ducă apa care trebuia să o acopere¹²⁴.

După circa o săptămână se scotea, se spăla și se usca pe urmă se „melița” adică se înlătura partea lemnoasă din tulpinele de cânepă prin zdrobire. După ce era melițată urma „pieptănatul” care consta în trecerea fibrelor de cânepă prin dinții unui pieptăn, care contribuia la „selecționarea” în diferite categorii a fibrelor de cânepă¹²⁵. De menționat că la cânepa de toamnă, prima dată, după ce era culeasă i se băteau semințele. Această operațiune era

122. Barbu Ștefănescu, *Agricultură meșteșug....*, p.76

123. *Ibidem*, p.189

124. Informator Floare Hanc, născută 1933, Șicula, nr.54

125. Valer Butură, *Etnografia....*, p.290

efectuată doar la cânepa care era lăsată „să se coacă”, pentru a se asigura nevoia de semințe pentru anul următor.

Fibrele de cânepă rezultate în urma pieptănării, erau făcute în funcție de această calitativă „caiere” sau „fuioare”¹²⁶, ce urmau a fi puse pe furcă și toarse. Torsul era o îndeletnicire în totalitate feminină și consta în tragerea cu două degete a fibrelor de cânepă din fuior, răsucirea și învârtirea pe fus a firului.

După ce era cules cucuruzul și cânepa, și holdele „liberate” de rămășițele lor, se trecea intens la arături de toamnă și semănăturile cerealelor păioase de toamnă: grâu, orz. Semănatul se făcea manual și se acoperea cu grapa.

După ce erau terminate aceste munci, de obicei în postul Crăciunului, se poate spune că se încheia un an agricol, care de obicei se raporta mai ales la vreme, care putea să-l perturbe. De aceea iarna este un anotimp în care muncile agricole sunt mai reduse ca intensitate.

3.3.b Creșterea animalelor a fost una din ocupațiile majore ale locuitorilor din Șicula. Creșterea animalelor s-a dezvoltat în stânsă interdependență cu agricultura, în toate zonele, deoarece pe lângă variantele și importante produse furnizate oamenilor, animalele le-au ușurat muncile și transporturile¹²⁷.

Au predominat animalele mari, bovinele și cabalinele, deoarece acestea asigurau desfășurarea activităților productive de bază. În societatea tradițională s-au crescut un număr mare de taurine, deoarece boii au fost preferați pentru muncile agricole și transporturi, fiind mai puternici și mai docili. Vacile erau crescute mai ales pentru producția de lapte¹²⁸, dar mai erau folosite și în locul boilor. Sistemul de prindere la car era jugul, ca și în cazul boilor. Atât boii cât și vacile, dar mai ales vițeii, erau mai rar sacrificați pentru carne și pielea era folosită mai ales la haine. Caii au început să înlocuiască boii la munci, în Crișana, în secolul al XVIII-lea. Ținând cont că se deplasau mai repede și erau cam egali ca și forță, caii deveneau mai rentabili¹²⁹.

Pășunatul se făcea după rânduielile tradiționale, stabilite de colectivitățile sătești. Astfel pășunatul se făcea în cirezi (ciurdă la Șicula) pentru bovine, date în grija văcarilor și bouarilor. În stave caii, păziți de stăvari, în turme oile și porcii sub supravegherea văcarilor și bouarilor.

126. Valeriu Butură, *Etnografia.....*, p.291

127. *Ibidem*, p.203

128. *Ibidem*, p.204

129. Barbu Ștefănescu, *Lumea rurală din Crișana între Evul Mediu și Modern*, Oradea, 1998, (în continuare Barbu Ștefănescu, *Lumea rurală.....*), p.172

În stave caii, păziți de stăvari, în turme oile și porcii sub supravegherea păcurarilor și porcarilor, pentru plată în produse sau bani¹³⁰. De exemplu, la Șicula, vacile erau scoase la păscut în mod organizat, începând de la 1 mai și până cadea zăpada, uneori chiar până la 1 decembrie. Oile erau duse la păscut și în timpul iernii dacă nu cădea zăpadă. Vacile ies dimineața pe câmp, duse de „văcari”, și se întorc seara. La fel și porcii, dar ei nu mergeau la păscut decât până la Sântămărie Mare, iar după aceea erau băgați la îngrășat. Porcii erau scoși tot dimineața, la îndemnul unui porcar care sufla din corn.

3.4 OCUPAȚII SECUNDARE

3.4.a. Păstoritul, alături de agricultură, constituie cele mai vechi ocupații tradiționale românești.

În Șicula, păstoritul se făcea în hotarul satului. Acest tip de păstorit este numit de Romulus Vuia „păstorit original local”, deoarece torma de oi nu părăsea hotarul comunei, ai cărui locuitori se ocupau în primul rând cu agricultura¹³¹.

Păstoritul servea nu numai pentru a asigura locuitorilor cantitatea de brânză și lână necesară ci și pentru gunoieria, cu ajutorul oilor ce pășteau pe teritoriul comunei, a miriștilor sau a fânețelor.

Atât stâna cât și strunga erau construcții ușoare, în vederea mutării lor din loc în loc, căci cele mai multe dintre stânele acestui păstorit erau portative. Acest tip de stână și strungă erau în strânsă legătură cu agricultura, erau trăsăturile principale ale acestui tip de păstori. Astfel de stâne erau așezate în apropierea satului. Numărul oilor era scăzut, sub 300 la o stână¹³².

Acest tip de păstorit se mai întâlnește azi în Șicula, într-un cadru restrâns. Doar câteva familii mai dețin oi și stâne doar două familii.

Oile erau mulse de trei ori pe zi. La muls oile sunt mânate în „oborul mare”, unde erau mulse pe rând de către „baci”¹³³.

La fiecare stână erau baci și mai mulți păcurari, după numărul oilor. Păcurarii erau plătiți fie în natură, primind zece miei și zece lăni, fie cu simbrie în bani. Păcurarul care mulgea oile era baci. Laptele muls era dus acasă și făcut brânză¹³⁴.

130. Valer Butură, *Etnografia.....*, p.207

131. Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la români*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p.21

132. *Ibidem*, p.21

133. *Ibidem*, p.24

134. *Ibidem*

Chiar dacă este o ocupație secundară, păstoritul a pătruns în mentalitatea și spiritualitatea locuitorilor Șicului cel mai adesea prin aluzie la credința creștină, care îl aseamănă pe Isus cu un miel, simbol al păcii și al ascultării. Legătura dintre păstor și turma sa are și conotații sufletești, ceea ce a dus la pătrunderea și în folclorul local al oilor, într-o variantă locală a celebrei balade „Miorița”.

Prelucrarea pieilor pentru piese de încălțăminte și îmbrăcăminte reprezintă o altă ocupație secundară a șiculanilor.

În vederea obținerii pieselor de încălțăminte și îmbrăcăminte se foloseau cu precădere piei de bovine „mai groase și mai rezistente” pentru ciyme și ciubote¹³⁵.

După ce se dădea jos de pe animal „se belea” se întindea și se săra. Pe urmă era tăbăcită, practic acum se transforma în piele de lucru, după aceea era din nou tăbăcită. Operațiunea va dura câteva săptămâni, apoi pielea va fi dusă la vopsit, care se efectua doar cu coloranți naturali (vegetali).

După toate aceste operații, pielea era dată la croit și cusut, pentru a se obține încălțăminte dorită¹³⁶.

Pentru obținerea cojoacelor se foloseau blănuri de oaie și de miel. Prelucrarea lor consta în tăbăcit, croit, cusut și ornamentat¹³⁷.

La Șicula s-au purtat cojoace atât la bărbați cât și la femei. Acestea purtau „cojoace cu oglinzi”. Oglinzile erau la spate și erau de fapt, bucăți mici de oglinzi, folosite drept ornament, culoarea predominantă la cojoace era maro deschis¹³⁸.

Pomicultura a avut în Șicula o extindere mai restrânsă, dar într-o zonă aflată în zona de sud a satului, mai exact pe malul drept al Crișului Alb, s-a cultivat în trecut, pe o suprafață de circa 5-6 ha, pomi, mai ales meri. Această zonă poartă denumirea locală de „grădină”, deoarece în trecut a aparținut baronilor Poterfy, iar în 1806 lui Atzel¹³⁹, până în 1833, când a trecut în posesia lui Șoimoș Tybor.

Cele mai întâlnite soiuri de pomi au fost merii, perii și prunii, care erau folosiți atât la alimentație, cât și la obținerea pălincii.

Cel mai renumit soi de măr era „mărul șiculan”, care era prețuit în mai toate gospodăriile din sat, în grădini, dar acest soi de măr nu mai există azi în Șicula. La un moment

135. Valer Butură, *Etnografia...*, p.402

136. Ioan Goman, *Agricultură, meșteșug...*, p.216

137. *Ibidem*, p.219

138. Informator Floare Hanc, născută 1933, Șicula, nr.54

139. Geza Kovach, *Țărâtimea din Comitatul Arad.....*, p.51

dat, în trecut era atât de apreciat încât, tinerii, viitori miri, imainte de nuntă, sădeau un măr șiculan, pentru a fi căsătoria cu roade ca și mărul respectiv¹⁴⁰.

Întreținerea pomilor era grea. Începea primăvara, cu curățatul de lăstari uscați, stropitul de omizi și boli și se termina vara, prin august, uneori toamna, odată cu culesul fructelor. Fructele erau puse pentru păstrare erau puse în fân, ori la „afumat”, în cuptoare, ori erau strânse și depozitate în căzi, vase, pentru a se fermenta. Apoi merele erau duse la cazanul de țuică, care era numit și căldare.

Căldarea era o instalație simplă, formată dintr-un cuptor și un cazan, în care se fierbeau prunele sau fructele fermentate. Alături de cazan era „răcitorul”, care era o cadă cu apă, în care se afla serpentina de răcire prin care se scurgea țuica.

În toată Transilvania se obișnuia ca țuica să fie fiartă de două ori pentru a fi mai „tare”¹⁴¹. Acest lucru era frecvent și la Șicula, această „pălincă” sau „răchie”, cum mai era numită.

Această ocupație a „pălinicarului” apare consemnată pentru prima dată la Șicula, în Tabelul Centralizator din 1786, când Șicula Mutina plătea o taxă de 3 forinți pe an, la fel și Șicula Petotfy, pentru obținerea pălincii și cârciumărit¹⁴².

Această ocupație a pălinicarului a intrat și în toponimia locului. Familiile care s-au ocupat cu pălincăritul au fost poreclite „pălincaș”, iar o parcelă din hotarul satului a luat numele „La fântână la pălincaș”, după numele proprietarului unde se pare că a fost amplasată în trecut pălincăria. Aceasta a fost așezată în afara satului din motive igienice (mirosul).

Această practică se regăsește și azi la Șicula, pălincă fiind folosită la toate evenimentele din viața satului, dar și ca „medicament” de zi cu zi.

Viiticultura are tradiții străvechi pe teritoriul patriei noastre, ca și pomicultura, deoarece condițiile climatice sunt favorabile în cea mai mare parte a țării¹⁴³.

În localitatea Șicula cultivarea viței de vie are un caracter foarte restrâns, doar în grădini și curțile gospodarilor. Doar câteva familii dețin suprafețe variabile, de câțiva ari, în dealurile Bogșigului și al Mocri.

Această ocupație deși străveche la români, s-a extins la locuitorii Șiculei, se pare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, din cât s-a transmis prin informații orale, iar documentele

140. Informator, Mitru Băcuieț, născut 1919, Șicula, nr.619

141. Valer Butură, *Etnografia.....*, p.175-182

142. Geza Kovach, *Situația țărânimii.....*, p.161

143. Valer Butură, *Etnografia.....*, p.185

scrise au menționat ca șiculanii să fi avut „vii” de exemplu conscripția din 1786 nu amintește nimic de existența viilor în perimetrul hotarului șiculan¹⁴⁴.

Lucrul și îngrijitul viilor era complex. Primăvara se dezgropau viile, se continua cu tăiatul și tunsul, săpatul și stropitul și se termina cu îngropatul, toamna.

La lucrul viței de vie s-au folosit diferite unelte tradiționale, cum ar fi: sapa, cuțitul, iar mai târziu foarfecele de tăiat via, etc.¹⁴⁵.

Cel mai important moment în calendarul agricol pentru viiticultori era culesul și obținerea vinului. Acest obicei străvechi al culesului viței de vie, ca și întreaga tehnică de îngrijire a viței de vie, se păstrează și azi destul de bine, ca și în vechime.

Strugurii odată culeși de pe tulpină, de unde se taie cu cuțitul, se pun în cibere speciale sau în căzi, unde mai demult, se călcau cu picioarele pentru a fi mustuiți strugurii, adică pentru a fi frământați și storși de must. Apoi se strecurau.

În ultimul secol, această metodă a fost înlocuită la Șicula. Strugurii culeși erau puși în „șeităie” de lemn sau de fier, acționate cu ajutorul unor bare de fier de care se „învârtea”.

Acestea apăsau pe niște greutateți care erau așezate peste struguri, mustul stors curgea printre pereții „șeităului”, care era din leături, cu loc liber între două leături. De aici curgea într-un vas prin „gura șeităului” într-un vas special. După aceasta mustul era pus în vase cu doage de lemn, pentru a se „acri” și a devenii vin.

Dacă la celelalte munci care aveau loc, ziua de lucru se încheia seara, la „sireti” se lucra și noaptea la obținerea vinului. Chiar se doarme la vie, în „colne” special amenajate pentru locuit dacă proprietarul are „via la deal”¹⁴⁶.

Dacă pâlınca avea importanță trupească, pentru satisfacerea „plăcerilor lumești”, vinul avea și o deosebită importanță creștinească. Și azi bătrânii din Șicula, spun că acesta reprezintă „sângele lui Hristos”, mai ales că este folosit și în biserică, la „cuminecătură”, de către preot alături de pâine¹⁴⁷.

3.4.d. Culesul din natură este una din cele mai vechi ocupații ale omului, alături de păstorit, vânat.

Această ocupație s-a diversificat în timp. Dacă la început a avut rolul de a asigura un minim de alimente, deoarece aceste „plante alimentare spontane” întregau sărăcăceosele resurse alimentare.

144. Geza Kovach, *Situația țărănimii.....*, p.161

145. Valer Butură, *Etnografia.....*, p.189-194

146. Informator, Gheorghe Onița, născut 1924, Șicula, nr.251

147. Informator, Savita Băcuieț, născută 1921, Șicula, nr.619

Această ocupație era învățată de copiii de mici, însoțindu-și părinții mai ales în zilele de post la cules de ciuperci, bureți, etc.

Unele plante erau culese și pentru obținerea unor „coloranți vegetali” ce erau folosiți mai ales pentru obținerea unor culori cât mai variate, pentru diferite piese din costumul popular.

Se culegeau de asemenea plante medicinale, natura a fost, până nu demult cel mai important furnizor de leacuri, iar „doftori” satelor erau de obicei, femei în vârstă. Plantele folosite în medicina populară se împart în: droguri oficiale, droguri neoficiale și droguri empirice¹⁴⁸.

La Șicula cele mai folosite plante medicinale sunt: romanița, la bolile de stomac și ca dezinfectant pentru rană, florile de tei și soc pentru tuse și dureri stomacale, mentă pentru ceaiuri și mărul lupului pentru dureri de dinți și boli de ficat.

Această ocupație străveche încă mai este întâlnită și azi, la majoritatea șiculanilor, cele mai culese plante fiind cele medicinale și cele alimentare.

3.4.e. Meșteșugurile populare sunt ocupații mai noi, în comparație cu ocupațiile de bază, agricultura și creșterea animalelor.

Meșteșugarii, cum ar fi șubarii, cizmarii, au apărut în „peisajul ocupațional tradițional”¹⁴⁹ în Șicula la începutul secolului al XX-lea, venind din Țara Beiușului, satul Șârbești, renumit pentru șubarii săi. Acești meșteri au fost numiți, de către băștinași, cu nume ce reflectă ocupația lor. Astfel, au fost numiți șubari, cizmari, pantofari.

În prezent în Șicula, există mai multe familii care se numesc Cizmaș, acest nume derivând de la meșteșugul de cizmar. Cizmarii lucrau la obținerea cizmelor sau opincilor cu material (piele), iar șubarul, cu „postav dubit”¹⁵⁰ dat de locuitorii care doreau asemenea piese de costum popular.

Urmașii acestor familii de meșteșugari, trăiesc și azi, dar nu mai practică aceste meșteșuguri.

3.4.f Țesutul în război este cel mai vechi și mai răspândit meșteșug în Șicula. Se mai întâlnește și azi, în mai puține case, practicat mai ales la femeile în vârstă.

Acest meșteșug este prin excelență feminin.

Firul de cânepă, principalul material de lucru, pentru a putea deveni „pânză”, trecea prin mai multe faze: rășchiatul, înălbitul, depănatul, vopsitul firelor, urzitul firelor, învetitul,

148. Valer Butură, *Etnografia.....*, p.278-280

149. *Ibidem*, p.392

150. Ioan Goman, *Agricultură, meșteșug.....*, p.219

neveditul, umplutul țevilor. Vor fi descrise pe scurt, în ce constă fiecare etapă în parte.

Astfel, **rășchiatul** constă în trecerea firului tors de pe fus pe rășchitar, pentru obținerea „jirebiei”. **Înălbitul** firelor de tors consta într-o serie de fierberi și opăriri succesive, cu apă și cenușă. Urmează apoi etapa următoare, **depănatul** firelor, fază în care jirbeile erau puse pe vârtelniță sau într-un depănător și făcute ghem. **Vopsitul** fibrelor era executat în scopul obținerii unor fibre de anumite culori, cu ajutorul coloranților naturali. Următoarea fază era **urzitul** firelor, adică întinderea fibrelor pe cuiele urzoiului. Astfel se stabilea atât lungimea cât și lățimea pânzei. **Învelitul** era operațiunea prin care firele de urzeală se înfășurau pe sulul din spate al războiului. În timpul înfășurării se introduc nuiele de alun sau scândurele ce abveau menirea de a ține întinse aceste fire și a nu le lăsa să se încurce sau să se înoade. Penultima etapă, **neveditul**, în care firele erau trecute practic prin ițe și spată, ca în final, să fie legate de sulul pe care se va înfășura pânza. În funcție de modelul dorit și de calitatea pânzei, erau două tipuri de nevedit: prin ițe și prin spată. Acest proces al firelor de cânepă se încheie¹⁵¹ cu **umplutul țevilor**, când firele erau înfășurate cu ajutorul socalei pe țevi .

Țesutul era lucrul propriu-zis la război și începea abea după ce toate fazele prezentate mai sus s-au încheiat.

Modelele țesute la război puteau fi simple, și practic aceasta se numea pânză țesută, dar și mai complicate, când necesita numărarea firelor „alesătură”.

La Șicula, modelele de alesături erau în vrâste, în degete și cu suveica¹⁵² .

Pânza, după ce a fost țesută, indiferent de tehnică și alesătură, trecea și ea prin mai multe faze, ce vor fi descrise în continuare. **Înălbitul**, când pânzei i se făcea același tratament ca și firelor. **Croitul pânzei** consta în tăierea „valurilor de pânză”, în funcție de necesități. Ultima fază, a acestui proces lung de obținere a țesăturilor, ca produs finit, era **cusutul pânzei**¹⁵³ . Din pânză se făceau costumul popular, fie „măsărițe”(față de masă), fie ponevi, în funcție de dorința țesătoarei.

Pânza era ornamentată cu motive geometrice (cercuri, linii), motive simbolice (crucea, prescura), sau motive skeumorfe (perina).

151. Ioan Goman, *Agricultură, meșteșug*....., p.192-196

152. Informator, Floare Hanc, născută 1933, Șicula, nr.54

153. Ioan Goman, *Agricultură, meșteșug*....., p.197-199

CAPITOLUL IV

OBICEIURI

A. Obiceiuri populare de peste an

Specialiștii în etnografia obiceiurilor populare sunt de acord în a susține că, principala perioadă a activității magico-religioasă, la poporul român ca și celelalte popoare europene, este cea din solstițiul de iarnă, în prejma căruia biserica creștină a concentrat câteva dintre cele mai însemnate sărbători ale sale: Nașterea lui Isus, Botezul Lui, și prin reforma calendarului, Anul Nou¹⁵⁴.

Perioada se deschide cu marea „pârjolire”, de la Ignat, adică cu tăierea porcului, cea ce dădea imagine de belșug.

Perioada care începe în Ajunul Crăciunului și continuă până la Sfântul Ioan este, din altă perspectivă, una de veselie, de carnaval, de descătușare a energiilor, de belșug alimentar după un post îndelungat, perioada care în plan matrimonial precede „câșlegile”(chișlehi), principala perioadă a anului în care se făceau nunțile¹⁵⁵.

Această perioadă este precedată de Sfântul Nicolae, în 6 decembrie, când, potrivit tradiției, „Moș Miculaș”, numit în Șicula, vine la copii cuminți și le pune daruri în cizme sau ghete, care sunt puse pe „blana” ferestrei sau pe prag. Copii cred că „Moș Miculaș” (Moș Nicolae), este un moș cu barbă care aduce daruri copiilor cuminți. Această credință este alimentată și de biserică, care propovăduiește legenda unui om bătrân care ar fi donat „pungi cu galbeni” unui om sărac ce avea trei fete mari, dar nu avea bani pentru a le face zestre, să le mărite. Pungile cu galbeni se crede că ar fi fost puse la fereastră¹⁵⁶, de aceea și copii își pun ghetele pe fereastră.

Obiceiurile legate de Crăciun sunt deosebit de frumoase. Cele mai importante sunt: colindatul, mersul cu steaua, călușarii.

Colinadatul deschide, de obicei, ciclul celor 12 zile ale sărbătorilor Anului Nou. El începe în seara de Ajun. Obiceiul de a colinda, înseamnă de fapt, a merge din casă în casă, cu diferite urări. Ca și toate actele culturii tradiționale, colinda nu se învață prin memorii, ci se transmite din generație în generație¹⁵⁷.

Acest frumos obicei, al colindatului, este păstrat și azi foarte bine în Șicula. Mersului la colindat sau „corindat”, i se mai zice „mersul cu duba”, deoarece instrumentul tradițional

154. Barbu Ștefănescu, *Tehnică agricolă....*, vol.II,p.128

155. *Ibidem*, p.128

156. Informator, preot Gheorghe Belei, născut 1917, Șicula, nr.193

157. Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, Editura Univers, București, 1999, p.47

de acompaniat era duba. Din acest punct de vedere există o asemănare cu colindătorii hunedoreni, care merg și ei la „corindat cu duba”¹⁵⁸.

Primii care merg cu „duba” sunt copiii. Colindele acestora sunt scurte și vestesc sărbătoarea. În Șicula copiii colindă și un colind cu totul deosebit, care are ca temă vânătoarea. Acest colind se intitulează „Am plecat la vânătoare”. Colindele având ca temă vânătoarea cerbilor și a căprioarelor sunt resturi poetice ale unor străvechi rituri de inițiere, foarte bogat reprezentate în folclorul nostru¹⁵⁹.

Colindatul propriu-zis este făcut de cete de feciori, de obicei în seara de Ajun de Crăciun. Cele mai deosebite colinde sunt cele cu caracter cosmogonic, care vorbesc de facerea lumii, menite să dea celor care ascultă un răspuns la întrebarea care i-a preocupat din toate timpurile pe oameni: Cine a făcut lumea?¹⁶⁰

La Șicula se mai colindă și acum un colind de acest gen, intitulat „Când pământul s-o făcut”. Conform acestui colind, pământul s-ar fi făcut, nu ar fi fost făcut. La fel reiese și din versul al doilea în cazul cerului „și cerul s-o ridicat”. Acest colind are o esență precreștină.

Altă colindă vorbește despre belșug în casă și era cântată în Șicula, la casele oamenilor înstăriți. „Pătru-i om bogat”, titlul acestei colinzi, explică în ce constă averea țaranului: struguri, grâu și mielușei, pe care le pierde pe toate din cauza mândriei.

„Că s-o lăudatu”, alt colind exprimă dragostea pentru animale și are un caracter agrar. Tot cu caracter agrar este și colindul „Înpungă-să doi boi suri”¹⁶¹, care alături de colindul „Că s-o lăudatu”, sunt întâlnite doar în Șicula.

Feciorii care colindau casele fetelor mai duceau cu ei și un „highighiș”, pentru a încinge un joc. Cei care nu primesc colindătorii, ținând ușa încuiată, sunt ironizați prin strigături, cum ar fi:

„Cine nu ne lasă-n casă

N-ar avea ce pune pe masă

Numai oală cu pisat

Și aceea din căpătat”

Alt obicei păstrat la Șicula este „steaua”.

Steaua are ca protagoniști copiii, băieții, cam între 7-14 ani, câte 5 în grup, organizați astfel: 3 sunt craii, unul este Irod și unul este stelarul.

158. *Ibidem*, p.48

159. *Ibidem*, p.63

160. *Ibidem*, p.60

161. Informator, preot Gheorghe Belei, născut 1917, Șicula, nr.193

Craii au în mână o sabie de lemn, pe cap poartă „comănac”, adică un fel de joben făcut din carton și ornamentat cu hârtii colorate. Comănacul este foarte ascuțit în vârf.

Irod are și el o sabie și un comănac, iar stelarul are în mână steaua, iar pe cap, ca și toți ceilalți comănac. Steaua are un mecanism bazat pe arc care are în față o stea din lemn, iar când este aruncat în față se alungește, pe urmă vine la loc.

Aceștia cântă colinde precum: Cei trei crai de la răsărit, Steaua sus răsare, după cum se prezintă fiecare, ce rol are în piesă.

Unul dintre cele mai frumoase obiceiuri de Crăciun, la Șicula îl reprezintă cu siguranță, **călușarii**, un obicei străvechi, moștenit de la romani. Ca dovadă a acestui fapt este și răspândirea sa nu numai în România. În sudul țării se numesc „călușul” și jocul călușului are loc la Rusalii¹⁶². Acest obicei, sub diferite forme, mai este întâlnit și în Balcani, în Italia, Franța de Nord și chiar în sudul Marii Britanii (toate provinciile ale fostului Imperiu Roman). Inclusiv termenul de „vătaf” provine din latinescul „vates” care înseamnă conducător¹⁶³.

Acest obicei a pătruns în Ardeal, abea la începutul secolului XX, din sudul țării¹⁶⁴. Unele informații orale spun că, acest obicei ar fi fost prima dată adus în Șicula prin 1905, „când eram sub unguri”¹⁶⁵. Acest argument este întărit și de faptul că feciorii care au fost călușari, au fost bătuți de „jendarii unguri”, care au considerat jocul o ofensă, deoarece purtau pe ei tricolor și aveau steag românesc.

O altă dovadă a prezenței călușarului, devenit obicei de Crăciun în Ardeal în 1905, în Șicula și jud. Arad, este faptul că, în Bihor a apărut menționat deabea în 1910, când a fost inițiat un grup de tineri din zona Beiușului. Este absolut firesc ca, prima dată, acest obicei să fi apărut în Șicula, ținând cont că este venit din sudul țării, iar câțiva ani mai târziu să fi ajuns și la Beiuș. La Șicula ceata de călușeri este formată din 11-15 feciori, care nu au făcut armata. Aceștia se aleg dintre ei, fiind prieteni, și fac repetiții din timp. Își aleg un vătaf, de obicei cel mai bun la joc, iar în prima zi de Crăciun încep dis de dimineață, de la casa „birăului” (primarului), să pornească pe ulițele satului. Ei merg pe drum jucând și strigând strigături vesele. Cei ce vor să-i primească îi așteaptă la poartă și îi cheamă.

Alături de ceata de călușeri este întotdeauna un muzicant și unul care duce colacii și vinul primit, poreclit „iapa”. Cei care îi primesc îi mai cinstesc, în funcție de obligație, și cu bani. Cel care dă suma cea mai mare este „birău”. În trecut, fetele le mai dăruiau și „turtele”

162. Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an*, București, 1955, p.39

163. Romulus Vuia, *Originile călușarilor în Studiile etnografice și folclor*, vol.I, București, 1993, p.115-116

164. *Ibidem*, p.116

165. Ioan Bradu, *Din folclorul obiceiurilor*, Oradea, 1970, p.49-50

care erau înșirate pe o ață, pe care le legau la gât¹⁶⁶. Unde sunt fete mari, le și joacă un joc sau două.

În caz că nu au terminat într-o zi cu toate ulițele satului, merg și a doua zi, de dimineață.

A doua zi de Crăciun, pe la ora 10, călușerii merg la biserică, unde sunt sfințiți de preot. În prezent, în jocul călușarilor de la Șicula, se întâlnesc nu mai puțin de 12 melodii, toate vesele, dar având pași și figuri diferite, în timpul dansului. Cele mai frumoase dansuri sunt: dichița, alunelul, ardeleana, crucea, forficuța, țigăneasca.

De reținut, un fapt foarte important, este costumele populare ale călușarilor, este alcătuit din mai multe piese. Pe cap poartă „cujmă cu pană”, de pană atârând panglici colorate sau chiar tricolore. Călușarii poartă „cămășe țesută” la război, peste ea poartă un roc de satin, iar în diagonală peste umăr și în jurul brâului poartă tricolor de lățime cca 10 cm, să se vadă că sunt români. De la brâu în jos, poartă izmene largi, țesute cu modele ca și la cămașă, iar în față au „cârpa dinainte”. Sunt încălțați cu opinci de care au legați cu zurgălăi.

Ceata are întotdeauna un steag, în față purtat și jucat de vătaf. La vârful acestui steag este legată o batistă, cusută de o fată mare, iar ca semn de mulțumire, fata care a cusut batista este jucată prima de către vătaf la „balul călușerilor”, care are loc a doua seara de Crăciun.

După acest joc al vătafului, încep și ceilalți călușeri să joace cu fete.

Înbucurător este faptul că acest obicei se mai păstrează și acum în Șicula, existând în fiecare an câte 3-4 cete de călușeri, care merg a treia sau a patra zi de Crăciun prin sat și își adună colacii și vinul care nu le-a putut duce „iapa” și l-a lăsat la diferite fete.

4.1.b Obiceiuri legate de Anul Nou și Bobotează

Turca este un obicei străvechi practicat în mai toate zonele Transilvaniei. În Sibiu este numită „bouriță”, iar în alte zone ale Transilvaniei este numită cerb sau baur.

Turca avea un cap de cerb, sau de capră, cu bot de lemn clămpănitor, acționat printr-o sfoară de flăcăul care o joacă și care stă ascuns sub o față de masă sau o pătură. Flăcăul se sprijină de bățul care susține capul cu două coarne înalte și împodobite cu betele, panglici, clopoței. Urarea cu **turca** seamănă cu plugușorul din zonele extracarpatic¹⁶⁷.

La Șicula se umblă cu turca numită și capră, atât în seara de Ajun de Anul Nou, cât și în ziua de Anul Nou, când se joacă pe melodii vesele, cântate la fluier, taragotul. În timpul jocului se strigă strigături vesele prin care se urează „pâinea pe masă”, aceasta însemnând

166. Informator, Floare Feieș, născută 1927, Șicula, nr.182

167. Mihai Pop, *op.cit.*, p.84-85

belșug. Femeia, găzdoaia, este chemată la joc, prin expresii de genul „hai găzdoaie să te joc”.

La Șicula și în satele din jur, se obișnuiește ca la miezul nopții, la cumpăna dintre ani, să se tragă clopotul bisericii, fapt ce reprezintă îngroparea vechiului an. Se crede că cel care trebuie să intre primul în casă să fie bărbat și să ureze „La mulți ani”, astfel anul va fi înbelșugat. Aceasta este o credință apotropaică întâlnită în tot sud-estul Europei.

La Anul Nou și Bobotează nu lipsesc nici practicile cu caracter apotropaic: „dezlegarea anului”, în noaptea de Anul Nou, făcută de mici grupuri de băieți sau cete de feciori care prin pocnituri de bici și prin vacarm înlătură forțele malefice¹⁶⁸. Se credea că pocnitul din bici că bați anul vechi cu cele rele să plece și să vină anul nou cu cele bune.

Tot Anul Nou, băieții între 5-12 ani, umblă cu sorcova, urând belșug în casă¹⁶⁹.

La Bobotează de obicei des întâlnit la români, este „Sfințitul casei” sau „alduitul casei”¹⁷⁰.

În Șicula acest obicei este practicat de băieții care merg cu „ciuralexă”, o înconjurare rituală de către băieții curați ai casei, cu rol de a alunga duhurile rele. La Șicula, acest obicei cu „roluri augurale”, prin versurile rostite, are și un caracter agrar. Anul agrar, care este „întruchipat” de un personaj mitologic „Alexa”, care a murit, semnificând terminarea vechiului an, dar și pregătirea pentru cel ce vine, prin urările de belșug. Acest obicei străvechi se mai păstrează încă în Șicula.

Tot la Bobotează, preotul umblă din casă în casă, „cu iordanul”, de sfințește casele. Și acest obicei are rol protector asupra gospodăriilor, după ce fiecare creștin sărută crucea.

Perioada care începe cu Ajunul Crăciunului este una de veselie și se termină cu Sfântul Ioan¹⁷¹. În această zi se întâlneau cei ce purtau numele de Ioan și petreceau cu muzică și băutură.

Odată terminate, sărbătorile de iarnă, se intra în „câșlegi” și durează până la „zăpostire” (lăsatul secului). Era perioada când se pot face nunți. Cel care se căsătorește primul în „câșlegi” se spune la Șicula, că „a dezlegat luminile”.

Literatura de specialitate etnografică a remarcat concentrarea unor practici rituale cu rol prezentativ ori de stimulare, ce au loc în jurul echinocțiului de primăvară. Se pot enumera Sântoaderul, Fumăgaiile, Roțile de foc¹⁷².

Dintre aceste obiceiuri la Șicula se practică cele legate de ziua de Sântoader.

168. Barbu Ștefănescu, *Tehnică agricolă....*, vol.II, p.129

169. Ioan Vlăduțiu, *op.cit.*, p.420

170. Barbu Ștefănescu, *Tehnică agricolă....*, vol.II, p.129

171. *Ibidem*, p.128

172. *Ibidem*, p.129

Sântoaderul-este o reprezentare mitică,hipomorfă, temută și respectată atât de supușii săi, caii lui Sântoader, cât și de oameni¹⁷³. La Șicula de exemplu se crede că dacă cineva lucrează în ziua aceasta vin caii lui Sântoader să-l pedepsească, aceștia sunt în credința populară ființe supra naturale, bărbații care în loc de „labe” la picioare au „copite”.Tot în această zi se obișnuiește ca să se mănânce grâu fiert pentru a fi belșug în holdele de grâu.

Blăgoveștenia (Buna Vestire). Este ziua când Biserica celebrează vestea adusă Fecioarei Maria de către Arhanghelul Gavril, că va naște pe Fiul. Această zi este numită Buna Vestire și se celebrează pe 25 martie a fiecărui an, exact cu 9 luni înainte de Crăciun. În calendarul popular este numită și Ziua Cucului, pentru că în această perioadă se reîntoarce cucul și rândunelele.

Importanța sărbătorii este subliniată de sacrificiul peștelui, (un simbol al creștinismului de început), care se mănâncă indiferent dacă ziua este de post sau de dulce, practic se dă dezlegarea la pește¹⁷⁴.

Tot în ciclul sărbătorilor de primăvară se include și **Sângeorzul**. Acesta reprezintă zeul vegetației, protector al animalelor și holdelor semănate,identificat în Panteonul românesc cu Cavalerul Trac, peste care creștinismul a suprapus pe Marele Mucenic Gheorghe.

În Crișana se obișnuia ca la Sângeorz să se oprească fânețele, se formau turmele comune, de acum pășunatul se face pe islaz¹⁷⁵. Referitor la turmele de animale și pășunat la Șicula se obișnuiește ca proprietarii de vite să se întâlnească în centrul satului, de obicei în fața Primăriei sau a Căminului Cultural și să „baje”păstorii la turmele satului: văcarii la vaci, ciobanii la oi, stăvarii la cai, purcarii la porci, (în zilele noastre nu mai există turme de porci). Plata se face în bani și în „bucate” (cereale) la care se adaugă și produse alimentare cum ar fi, slănină și pâine, în funcție de înțelegere.

Sângeorgiul este și o sărbătoare a triumfului vegetal precum și o încercare de îmblânzire a stihiiilor și de asigurare a fertilității.

Cel mai frumos obicei de sângeorz păstrat până azi la români este, udatul. Acesta pe lângă funcția de a distra mai ales tinerii și copiii,practicanții lui, are și motive de natură mitico-magice, apa reprezentând fertilitatea. Acest obicei este practicat și pentru invocarea ploii la vremea potrivită.

Pastele. Reprezintă șcenariu ritual de înnoire anuală a lumii desdchis de Dumineca Floriilor. Floriile sunt la origine romane, vine de la Flora peste care creștinii au suprapus sărbătoarea Intrării Domnului în Ierusalim. De Florii se obișnuiește ca la biserică să fie aduse ramuri de salcie în loc de cele de finic cu, care a fost întâmpinat Mântuitorul.

173. Mihai Pop, *op.cit.*, p.178

174. *Ibidem*, p.174

175. Barbu Ștefănescu, *Tehnică agricolă.....*, vol.II, p.130

Ramurile de salcie, simbol al fertilității, se duc la biserică pentru a fi sfințite, se păstrează pentru tratarea bolilor¹⁷⁶. Acest ritual, de ducere al ramurilor de salcie la biserică, amintește de ramurile de finic cu care a fost întâmpinat Mântuitorul la intrarea în Ierusalim. Obiceiul acesta se păstrează cu sfințenie și azi la Șicula, unde pregătirile de Paști, încep încă dinainte, prin purificarea sufletului prin post, în perioada ce prevede sărbătoarea. În săptămâna Patimilor se trece și la pregătirea pentru Sărbătoare. Se face curățenie, se pregătesc mâncărurile. Încă din Joia Mare se înroșesc ouăle, care reprezintă demnitatea premordială. Ouăle sunt mâncare sacramentală în ziua de Paști¹⁷⁷. În percepția creștinilor, se susține că acestea sunt înroșite pentru că peste coșurile cu ouă a curs sângele lui Hristos, când mama lui Iisus le-ar fi dus în dar romanilor de la Golgota. Se mai crede că, ouăle înroșite sunt o dovadă a învierii lui Hristos, deoarece, atunci când femeile credincioase s-au dus să ducă veste învierii lui Irod, i-au adus în dar coșuri cu ouă. Aceste femei când i-au spus lui Irod „Hristos a înviat”, Irod uitându-se la ouă, acestea s-ar fi înroșit. Dându-și seama că este o minune, Irod a răspuns „Adevărat ca înviat”.

În Vinerea Paștilor se ține post negru, adică nu se mănâncă și nu se bea nimic. Seara se mergea la biserică la „Înmormântare”, obicei ce amintește de moartea lui Isus. La miezul nopții se trag clopotele, în mod simbolic, iar sâmbăta se bate toaca în semn de doliu.

În noaptea de Înviere, credincioșii merg la biserică, de unde iau în mod simbolic, lumină și asistă la ceremonia de înviere. De la Paști până la Ispas (Înălțarea Domnului), timp de 40 de zile, salutul creștinilor este „Hristos a înviat”, iar răspunsul este „Adevărat a înviat”.

În Șicula, în trecut, în ziua de Paști se reânchea în fiecare an „hora satului” sau „jocul satului” ce avea loc în fiecare duminică, până toamna târziu. De fiecare dată la Paști, tinerii încercau să fie cât mai eleganți.

Scenariul ritual de înnoire a Luminii, deschis de Duminica Floriilor, este închis în Duminica Tomii¹⁷⁸.

Paștele Morților sărbătoare populară cu dată mobilă, ținută în prima zi de după Duminica Tomii, dedicată morților, zi în care se fac pomeni¹⁷⁹. În trecut se ținea și în Șicula tot așa Paștele Morților, iar pomana se dădea acasă copiilor, cărora se dădea să mănânce lapte cu pâine, sau cine nu avea lapte, le dădea altceva¹⁸⁰.

176. Ion Ghinoiu, *op.cit.*, p.144

177. *Ibidem*, p.144

178. Ion Ghinoiu, *op.cit.*, p.147

179. *Ibidem*, p.148

180. Barbu Ștefănescu, *Sociabilitate rurală, violență și ritual*, Editura universității Oradea, 2004, p.542 (în continuare Barbu Ștefănescu, *Sociabilitate....*)

În ultimele decenii, Paștele Morților, se serbează în Duminica Tomii, când se aduc ofrandele. La Paștele Morților ofrandele alimentare de pe mormânt au scop mai ales comuniunea cu cei care au murit de moarte nefirească. Masa de pomană, cu dublu rol, de a asigura legătura cu generațiile ascendente și cu generația în viață. La rândul lor, vii au nevoie de morți, pentru a veghea asupra însemnărilor și recoltelor¹⁸¹. Se obișnuiește ca la Paștele Morților preotul să facă o slujbă de pomenire și să stropească cu apă sfințită mormintele. Acum ca și la Paști, se dau copiilor ouă roșii.

Între Paști și Paștele Morților, miercurea există un obicei la Șicula. Când preotul și laicii ies din biserică cu crucea în față și 6 prapuri și merg pe hotar, unde fac o slujbă ca să nu „bată chiatra” (grindina). Aici se fac câte șase cununi din fire de grâu și se pune la prapure. Fiecare prapure, după terminarea ceremonialului religios, acestea se aruncă peste holde, pentru a le feri de grindină.

O altă sărbătoare care se păstrează este **Ispasul** sau „**Înălțarea Domnului**”. În această zi se fac slujbe în biserică și la monumentul închinat eroilor, „întru odihna lor”¹⁸².

Rusaliile, deși la origini sărbătoare necreștină, sărbătoarea rozelor la romani¹⁸³, peste care ulterior sa suprapus sărbătoarea creștină „Pogorârea Duhului Sfânt”, numită și Duminica Cincezimii.

Este o sărbătoare care are o dată mobilă, în funcție de Paști. La fel ca și Paștele, are un obicei cu caracter agrar, tot miercurea după Rusalii, se mai ține aceeași slujbă religioasă pentru „a nu bate chiatra”.

În unele regiuni ale țării, se întâlnește obiceiul numit „călușul” sau jocul călușarilor. La Șicula, acest obicei nu există, fiind întâlnit doar la Crăciun.

Obiceiuri legate de vară.

Sânzienele erau, în credința populară zâne bune, ce umblau noaptea și dădeau roadă holdelor¹⁸⁴.

Sânzienele se serbează în data de 24 iunie și se practică când înfloresc sânzienele.

Fetele mari aduc de pe câmp „snopi de sânziene”, pe care îl împletesc în cununi, care

181. *Ibidem*, p.542

182. Informator, Gheorghe Belei, născut 1917, Șicula, nr.193

183. Romulus Vuia, *Studii...*, p.115

184. Ion Ghinoiu, *op.cit.*, p.178

sunt puse, pentru norocul vitelor la ușa grajdului, pe parii gardurilor sau la ușa uliței, unde rămân până anul viitor¹⁸⁵.

La Șicula se obișnuiește să se agețe la poarta dinspre uliță, iar femeile care au numele de Ana și Sânziana, au un prilej de bucurie.

Uneori aceste coronițe erau aruncate peste casă. Dacă coronița rămânea pe casă se credea că fetele se vor mărita în decursul aceluși an, iar dacă cădea jos, înseamnă că mai trebuie să aștepte un an. Sensul sărbătorii putea fi unul augural, legat de bunăstarea casei și de viitorul fericit al fetelor¹⁸⁶. Acest obicei se mai păstrează în Șicula, iar țăranii mai cred că „coronița de sânziene” reprezintă ciclul agrar care este unul închis, ce se repetă. Coronița mai este comparată cu soarele.

Paparudele era un obicei care avea loc vara, când băntuia seceta. Acest obicei avea menirea de a aduce ploaia, în scopul fertilizării satului, secetuit de căldura doborâtore a soarelui¹⁸⁷. La Șicula paparudele se numeau „păpărugă”.

Un grup de fete între 7-12 ani erau îmbrăcate doar în „bozi” și umblau din casă în casă, invocând ploaie și implorând divinitatea, prin faze de genul „Păpărugă rugă,/Domnu să ne audă” sau „Dodoloaie Loai/ Dă doamne să ploaie”. Ele continuau să roage pe Dumnezeu ca „ploaia să fie una curată, fără pic de piatră”, motivând necesitatea de a se face grânele și să fie din belșug „să se coacă grânele/să se umple podurile”.

După ce cântau, găzdoaia ieșea cu o găleată de apă cu care le uda. Apa trebuia să fie neîncepută, atunci scoasă din fântână¹⁸⁸. După ce le uda, găzdoaia le răsplătea dăruirea. Era un ritual cu rosturi magice, crezând că doar așa Dumnezeu o va răsplăti și pe ea cu „o ploaie curată”¹⁸⁹. Acest obicei nu se ținea la o dată fixă.

Obiceiuri legate de toamnă

În credința populară se crede că, toamna începe la Ziua Crucii (14 septembrie), când pleacă ultimele păsări migratoare.

Singurele obiceiuri mai însemnate cum sunt petrecerile de „sireți”, care amintesc de vechile petreceri bahice ale romanilor¹⁹⁰.

Odată încheiat culesul strugurilor, dar și seara mai ales sunt nelipsiți „highiști” care le cântă culegătorilor pentru vin.

185. Ioan Bradu, *Din folclorul obiceiurilor bihorene*, Oradea, 1970, p.48 (în continuare, Ion Bradu, *Din folclorul....*)

186. Mihai Pop, *op.cit.*, p.119

187. Ion Bradu, *Din folclorul....*, p.51

188. Ioan Cuceu, Maria Cuceu, *Vechi obiceiuri agrare românești*, Editura Minerva, București, 1988, p.125-127

189. Ibidem, p.132

190. Valer Butură, *Etnografia....*, p.195

Tot acum, mai ales căcirea vremii, se întrerupe și jocul satului, ea fiind înlocuită acum de șezători, care au loc în „câșleg”. Au loc petreceri, date mai ales noaptea, când se face „pălinca”, obținută din prune și fructe culese vara și puse la fermentat ¹⁹¹. Și aici sunt prezenți, în peisajul obiceiurilor, „highighiști”, care primesc în schimbul cântatului „pălincă”.

De menționat că, aceste obiceiuri se mai păstrează și azi foarte bine, de către locuitorii satului Șicula.

Hora satului era inaugurată în fiecare an în Duminica de Paști, când tinerii îmbrăcați în costume populare, făcute chiar de fete pentru ele, iar pentru feciori erau cumpărate sau făcute de mame, e întâlneau la „joc”. Acesta nu reprezintă doar locul unde se întâlneau tinerii și jucau, era și locul unde „se legau dragostile”. Aici un rol important îl avea „highighișul” care cânta melodii vesele. Un joc era alcătuit din 5 melodii: Ardeleana, Mânântălul (hora lui Lică Sămădăul), ¹⁹² Țigăneasca, Sărita și Sârba .

La joc se obișnuia, ca întotdeauna, fetele să fie grupate cel puțin două câte două. Acestea se numeau „ortace” sau „surori de cruce”. De obicei acestea se ortăceau când mergeau prima dată la joc și erau fie verișoare, fie vecine, dar întotdeauna, prietene bune. La fel era și în cazul feciorilor care se numeau „ortaci” sau „frați de cruce”. Aceștia chemau fetele la joc doar făcându-le semn cu degetul. Fetele mergeau pentru a fi jucate, iar după ce se termina „un joc” (o suită de 5 melodii), feciorii făceau schimb de parteneri pentru următorul joc.

Melodiile (horile), aveau un număr diferit de pași. De exemplu Ardeleana și Sărita se juca în 3 pași, Mânântălul în 2 pași, Țigăneasca într-un pas, iar sârba în 5 pași.

În timpul jocului tinerii „descântau” uneori, chiar se ironizau unii pe alții dacă nu știau să joace bine, ceea ce era o rușine. O fată era cu atât mai apreciată cu cât o jucau mai mulți feciori

Tot primăvara, fetele care nu s-au măritat în „în câșlegi”, cântau un cântec ce exprima sentimentul fetei nemăritate. Cântecul se numea „Grânele vara se coc”. Acest cântec este întâlnit în tot ținutul Aradului ¹⁹⁴ .

Sezătoarea era cea care, practic lua locul jocului, după ce „se răcea vremea” ¹⁹⁵ . Spre deosebire de joc, care se făcea în centrul satului și era unul pentru toată comunitatea,

191. *Ibidem*, p.180

192. Informator, Floare Feieș, născută 1927, Șicula, nr.182

193. Informator, Floare Hanc, născută, Șicula, nr.54

194. Mihai Pop, *op.cit.*, p.101

195. Informator, Mitru Băcuieș, născut 1919, Șicula, nr.619

șezătorile erau mai multe, câte 5-6 în sat, în case particulare, plătite după „tocmeală”, plata făcându-se în bucate. Primele care veneau la șezătoare erau fetele care, spre deosebire de „joc”, unde își etalau doar talentele artistice la dans și la cântat, aici aveau ocazia de ași arăta hărnicia.

Se obișnuia, ca la șezătoare, fetele să vină cu „furca de tors”, pentru că acum aveau timp să toarcă cânepa care au lucrat-o în anul precedent. Torsul era munca cea mai des practică în șezătoare, deoarece nu necesita o iluminare bună a casei, care era iluminată doar cu lampă.

La șezătoare participau fetele mari, la cere veneau feciorii, care plăteau „highighiști” pentru a le juca. Se obișnuia ca un fecior, dacă-i era dragă o anumită fată, să o cheme la fântână, nu pentru a bea apă, ci pentru „a-și astâmpăra dorul”¹⁹⁶, fântâna fiind simbolul vieții și al dragostei în cedința populară. Aici la fântână, feciorul vorbea cu fata și o săruta ca semn al iubirii¹⁹⁷.

Fetele care rămâneau în casă cântau cântece populare. Unele din aceste cântece se mai păstrează și azi, cum ar fi: „Calea mea din șezătoare”, sau „S-o dus cucu după aici”. Acesta din urmă este și un cântec care vorbește de fapt de succesiunea anotimpurilor, succesiune care influențează viața tuturor.

Șezătoarea se va încheia seara, când gazda sau un fecior „sufla în lampă” pentru a o stinge, ca semn că s-a făcut deja târziu. Pe urmă fetele erau „petrecute” de feciori acasă¹⁹⁸.

Acest obicei frumos, din nefericire, s-a pierdut în Șicula, fiind deja de domeniul trecutului, nemai înâlnindu-se decât la ocazii speciale.

Claca este un obicei care se mai practică și azi în Șicula, pe o „scară” largă. Chiar dacă nu este strict legată de un anotimp, o întâlnim mai ales toamna și vara. În trecut era foarte frecventă în perioada secerișului sau al cositului fânului, când toate muncile se făceau manual, nu mecanizat ca și astăzi. Claca avea caracter festiv și se mergea cu lăutari¹⁹⁹.

Claca era percepută ca un „sistem de înra-jutorare reciprocă”. De obicei se făcea între vecini, rude, prieteni, care se înțelegeau între ei asupra zilei de clacă. Cel care avea într-o zi „clăcași” avea obligația morală de a le „întoarce mulțamul”, devenind la rândul lui „clăcaș”.

Încă se mai fac și azi clăci, mai ales în perioada culesului de cucuruz. O clacă cu totul deosebită era atunci când un tânăr își făcea casă, prietenii săi veneau să-l ajute, iar în final avea loc „bătucitul vatrei în casă”. La acest bătucit participau, în primul rând, bărbații care

196. Informator, Savita Băcuieț, născută 1921, Șicula, nr.619

197. Ion Ghinoiu, *op.cit.*, p.178

198. Informator, Mitru Băcuieț, născut 1919, Șicula, nr.619

199. Mihai Pop, *op.cit.*, p.130

jucau pe vatră, până o bătuceau bine. Jocul era realizat cu ajutorul „highighișului”, personaj nelipsit la nici o clacă. Uneori participa prin cântec toată ziua, alteleori nu venea decât seara și astfel ziua de clacă se încheie cu un „joc” ce dura până târziu în noapte²⁰⁰. Gazda clăcii era cel care plătea în bucate, mai demult, iar ulterior în bani, pe cel care cânta. Pe lângă aceasta, gazda mai are obligația de a se pregăti cu mâncare bună, pentru a nu se face de râs în fața clăcașilor, dar mai ales cu băutură (vin și răchie), care are menirea de a „înveseli” clăcași²⁰¹.

Prin acest obicei frumos țăranul a știut să dea de înțeles termenului de clăcaș, care inițial era unul menit „să-nrobească țăranul în fața moșierilor”, a știut să transforme un termen de osândă într-unul de prietenie, deoarece la clăci, se lega prietenii, chiar iubiri, între tinerii care uneori sunt din sate diferite.

4.4 Obiceiuri ce marchează etape din viața omului

În viața fiecărui om au loc trei mari evenimente: nașterea, nunta, moartea²⁰².

Nașterea unui copil era prilej de bucurie în lumea satului românesc, deoarece era o rușine, o nenorocire pentru casa în care femeia era stearpă. Bărbatul își muștra nevasta care-i „stirpuită”, pentru că el ține la zicala care zice „mulțimea copiilor, bucuria românului”²⁰³.

La Șicula există o serie de obiceiuri legate de naștere, asemănătoare sau chiar aceleași cu cele a românilor în general. Ca peste tot și în Șicula, la nivelul gândirii folclorice, nașterea reprezintă o trecere „din lumea neagră în lumea albă”. Astfel mitologizat, evenimentul este supus imaginației și reinterpretat în termeni fabuloși ai basmului sau ai gândirii magice. Cum se întâmplă în general, alături de viitoarea mamă este moașa și câteva femei.

Înșuși momentul efectiv al trecerii, nașterea propriu-zisă, capătă sensibil o funcție inegrotare. Femeile care asistă nașterea pun lângă pat o furcă și un topor pentru ca cel ce se naște „de a fi fată, să iasă la furcă/de a fi băiat să iasă la topor”²⁰⁴.

După ce a venit pe lume, copilul era înbăiat. Ceremonialul popular al primei băi a nou-născutului era un moment deosebit, act derivat dintr-o practică de purificare, în care apa joacă, de data aceasta, rol de element purificator. Moașa era cea care înbăia copilul, la acest ritual nu participau decât femeii²⁰⁵.

200. Ibidem, p.115

201. Informator, Aurelia Morariu, născută 1916, Șicula, nr.182

202. Artur Gorovei, *Datinile noastre de la naștere*, Editura Minerva, București, 1909, p.4

203. Ibidem, p.8

204. Simion Floarea Marian, *Nașterea la români*, București, 1995, p.42

205. Mihai Pop, op.cit., p.147-148

În apa pentru primul scăldat se pun: un obiect de argint, miere, pâine, ou, bujor, busuioc, lapte etc., pentru ca acest copil să fie scump ca argintul, dulce ca mierea, bun ca pâinea, rumen ca bujorul, atrăgător ca busuiocul, alb ca laptele²⁰⁶.

Această urare era defapt o poezie magică, cum ar fi și următoarea, care este simplă, până la rudimentar, având caracter enumerativ, ca în colindele copiilor: „acest copil/să fie sănătos/Și norocos/Și mintos/Și voios/Și-nvățat/Și boga/Om (femeie) de treabă/Și luat(ă) în seamă”. După ce este înbăiat, copilul este dat de moșă nașei²⁰⁷, care în urma botezului, va deveni „mamă spirituală”.

După ce a trecut aceste etape ale venirii sale pe lume „în lumea albă”, nou-născutul intră pe mâinile ursitoarelor. Acestea apar pretudindeni în credinșele românilor și ele urzesc traiul tuturor.

Ursitoarele sunt trei zâne care ursesc ursita pruncilor. Părinții se pregătesc pentru că acestea vin în primele trei zile de viață ale pruncului. În casă trebuie să fie veselie fiindcă așa le place ursitoarelor, care vin, intră pe fereastră și se așează la capul copilului. Ursitoarea cea mai bătrână ține furca în brâu, Soarta, cea mijlocie, toarce firul. Dacă aceasta îl toarce bine viața copilului va fi ușoară, dacă toarce „firul vieții” când subțire când gros viața este cu „măzbătii și greutateți”, pentru că Soarta nu se poate toarce liniștită, se luptă cu cea de-a treia ursitoare, Moartea. Aceasta este cea mai tânără și vrea să taie firul pe care îl și taie la un moment dat. După ce i-au tors firul, ursitoarele cântă. Dacă pruncul s-a născut în „ceas bun” îi cântă vesel, de bucurie, frumusețe, dar dacă s-a născut în ceas rău îi cântă trist, de sărăcie, urâtănie.

Ursitoarele sunt așteptate de părinți cu mâncare și băutură pe masă, pentru a le înbuna, să dea pruncului „soartă bună”. Acest obicei străvechi al ursitoarelor, este moștenit de la romani, care le ziceau parce, și credeau că ele torc firul vieții²⁰⁸.

Acest obicei străvechi, păstrat de la romani, este o dovadă în plus a originii latine a poporului român.

La Șicula, rolul ursitoarelor a fost luat de trei femei, numite ursitoare. Acestea urseau numai de bine pruncului, în speranța că va deveni real ursitul lor.

Vinovat de soarta omului, credeau șiculanii, era cucul, care avea în credința populară puteri magice, supranaturale. În funcție de cum îți cânta cucul avea să-ți fie viața. Dacă cucul îți cânta „de lucru”, toată viața vei lucra, dacă îți cânta „de horit și de șezut”, aveai viață

206. Simion Florea Marian, op.cit., p.83-84

207. Ibidem, p.139

208. Artur Gorovei, op.cit., p.38-42

frumoasa uşoară²⁰⁹. Această credinţă, în care păsările aveau puteri magice, este cu siguranţă, moştenită dintr-o religie precreştină.

Tot cucul îţi putea da şi răspunsul la întrebarea câţi ani mai ai de trăit. Formula magică de a-l întreba era: „cucule,cucule,câţi ani mai îmi dai?”. În funcţie de câte ori cânta clinchetul „cuc”, după ce era întrebat, atâţia ani mai aveai de trăit²¹⁰. Desigur că, acum aceste credinţe „primitive” au mai mult caracter de glumă.

Botezul este o consacrare a naşterii,naşterea se petrece din voinţă divină, momentul botezului este consecutiv naşterii, la o distanţă de 5-7 zile.

Taina botezului este percepută, în cadrul unei mentalităţi eminentemente religioase, într-o relaţie nemijlocită cu naşterea.

Un element nou, adus de însemnările legate de practica botezului, din primele decenii ale secolului al XIX-lea, este menţionată naşilor. Acest fapt exprimă o creştere a importanţei lor în ordinea ritualului. Naşii pot fi membrii ai aceleiaşi familii sau din familii diferite, aspect ce denotă că botezul, ca eveniment, reverbează mai puternic în comunitate, iar ritualul perimeşte valenţe pregnante²¹¹.

Prin taina botezului se credea că pruncul primeşte o „identitate creştină”²¹².

La Şicula şi în satele învecinate, se credea că, dacă un copil moare nebotezat devine strigoi, de aceea trebuia botezat cât mai repede. În ziua când este botezat, obicei păstrat şi în zilele noastre, naşa vine de îmbracă copilul în haine albe, simbol al neprihănirii, iar la biserică se duce însoţită de moaşă, care duce copilul în braţe. Naşa duce în mână o lumânare asemenea celor de la cununii, pentru că se crede că lumânarea este cea care va lumina calea vieţii copilului. În cealaltă mână, naşa duce un canceu (pahar mai special, ce are o toarda de care se ţine), (în trecut era un oluţ de lut) cu apă pe care o trage atunci de la fântână, ca să fie „ne începută”. Această apă va fi sfinţită la biserică de preot, iar din ea se va pune în apa în care se va îmbăia copilul, pentru a fi ferit de rău. Acest ritual este unul cu caracter magic. La fel ca şi la prima îmbăiere, tot din această apă i se mai dădea să bea pentru a fi sănătos. La biserică, la ritualul botzului, mai participă şi membrii familiei.

După ce vine acasă de la biserică, naşa duce copilul la fereastra dinspre soare, pentru a fi văzut ca soarele între tineri când creşte, apoi îl duce spre foc, pentru a fi rumen la faţă ca focul. Îl duce apoi la oglindă, pentru a fi cu trecere şi bine văyut în soietate. La urmă îl aşează

209. Informator, Ana Morariu, născută 1951, Şicula, nr.182

210. Ibidem

211. Doru Radosav, *Sentimentul religios la români*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997, p.114-115

212. Ibidem, p.119

sub masă, pe vatră (pământ) pentru a fi „greu,sănătos ca pământul”. Îl lasă aici, iar acela dintre părinți care apucă să-l ia primul de jos în brațe, se crede că el va fi mai apropiat²¹³.

Nelipsiți de la botez sunt lăutarii, care înveselesc atmosfera. Veselia la naștere și la botez fiind obligatorie, în toiul petrecerii abundă invitațiile bahice²¹⁴. Încă se mai obișnuiește în Șicula ca cel ce vine să vadă pruncul să-i pună bani pe frunte și să zică „de la mine puțin,de la Dumnezeu mai mult”. Prin aceasta îi urează belșug în viață.

Nunta era socotită,în spațiul românesc, ca pasul, etapa ce trebuie străbătută pentru ca tânărul să poată intra în „rând cu oamenii”.

Nunta este receptată ca un fapt primordial al existenței, ca o etapă absolut necesară,ca un ritual ce trebuie neaparat îndeplinit.

Trecerea aceasta se cerea consacrată și acest lucru se face prin mijlocirea unor rituri diverse și de mare complexitate, iar pe de altă parte,festivează prin ceremonii și manifestări spectaculoase²¹⁵.

La Șicula se obișnuiește ca după ce tinerii se hotărăsc să se căsătorească, trebuie să fie de acord și părinții. Atunci feciorul, însoțit de mamă și de o rudă apropiată, se duc să „ceară fata în căsătorie”. Aici, viitori cuscii se pun de acord asupra nunții. Până la nuntă nu mai era decât „strigăturile la biserică” și „pusul pe tablă la primărie”, ocazie cu care viitoarea căsătorie este anunțată public, pentru ca satul să poată semnala eventualele impedimente (înrudire,etc.), din calea înfăptuirii căsătoriei, în conformitate cu normele religioase, morale sau practicate de comunitate²¹⁶.

La Șicula se obișnuiește încă ca tinerii să fie strigați la biserică de preot, în ultimele trei duminici înainte de nunții, nunta fiind un prilej de bucurie pentru tot satul.

După acest ritual urma invitarea la nuntă, intrând astfel efectiv în ultima săptămână dinaintea nunții, când fiecare zi era rezervată unei munci anumite²¹⁷.

La Șicula cei care cheamă la nuntă sunt feciorii, care nu au făcut armata, îmbrăcați în costume populare, numiți „pălăscăși”. Aceștia merg pe cai „împănați”, iar în loc de șa, pun o „poneavă aleasă” la război. În mână au o „pălăscă”(pleoscă) și ea împănată cu iederă și panglici. Invitatul este strigat afară, la uliță, iar invitația îi este adresată în versuri (vezi anexa).

213. Informator, Aurica Tira, născută 1959, Gurba, nr.56

214. Simion Florea Marian, op.cit., p.242

215. Simion Florea Marian, *Nunta la români*, București, 1955, (în continuare Simion Florea Marian, Nunta....), p.17-18

216. Ibidem,p.30

217. Ibidem,p.30

În trecut se obișnuia ca cei doi viitori miri să planteze, în săptămâna nunții, un măr șiculan, pentru ca și căsătoria lor să fie cu roade ca mărul. Acest obicei a dispărut în timp, la fel ca și mărul șiculan, tot un obicei pierdut era ca tinerii înainte de nuntă să-și facă cadouri reciproc. Feciorul îi dăruia viitoarei neveste „coturi în cap”(baticuri), iar fata îi dăruia cămăși țesute²¹⁸.

Nunta avea loc duminică (zilele noastre sâmbăta) și se desfășura în două locuri: atât la mire cât și la mireasă²¹⁹, unde de fapt se adună invitații, în funcție din partea cui sunt. Aceste două grupuri de nuntași se vor uni pe parcursul zilei.

Steagul de nuntă era cusut de fete și feciori. El era „jucat” pe drum de la mire la nași, până la mireasă acasă și de aici până la primărie și biserică. Steagul „bătut” sau jucat în toate momentele cheie ale nunții, devenea din clipa confecționării lui un simbol al nunții sau poate doar al „virilității masculine”, al puterii, vitalității mirelui. Steagul era ținut tot timpul la vedere. El era „stricat” abea la o săptămână după nuntă, de fetele și feciorii care l-au cusut²²⁰.

Așa cum am specificat, în ziua nunții invitații se adună la casa celor doi miri. Cei care organizează desfășurarea nunții sunt „vornici”. Aceștia poartă, ca semn distinctiv pe diagonală, peste umăr și corp un ștergar ales la război, cusut lângă talie, pentru a sta pe corp. La nunta din Șicula se pun doi vornici, unul din partea fiecărui mire. Aceștia trebuie să fie buni organizatori și carismatici.

De la casa mirelui se pleacă după nănași (nași), la îndemnul vornicului, nașii erau aleși de către miri. De multe ori nașii sunt cei care l-au botezat pe mire²²¹. Se mergea cu lăutari și cu tot alaiul care joacă, iar femeile, mai ales „descântă” (strigă). După ce ajung la nași, unde joacă un joc-două, vin înapoi la casa mirelui (junelui). Nașii au fiecare în mână o lumânare, albă, împodobită, pe care o țin tot drumul în mână și la cununie. Acest ritual este străvechi, pentru ca tinerii să aibă „calea vieții luminată”²²².

După ce joacă la casa mirelui și nașii cu nuntașii, la îndemnul vornicului, îndemn dat în versuri populare (vezi anexa), se pleacă după mireasă. Tot drumul până la mireasă, lăutarii cântă, iar tinerii joacă și strigă. „Pălășcașii” care în urmă cu o săptămână au dat invitațiile la nuntă, acum merg în fața alaiului tot pe cai și în costum popular.

218. Informator, Mitru Băcuieț, născut 1919, Șicula, nr.619

219. Simion Florea Marian, *Nunta*..., p.31

220. Ibidem, p.31

221. Stelian Vasilescu, *Nunta în Bihor*, Oradea, 1970, p.34

222. Ibidem, p.95

La nuntă se participă în mod indirect, cei nechemăți ies să vadă nunta, îndemnându-se „hai să vedem nunta”. Odată ajuns la casa miresei, alaiul mirelui este oprit de vornicul miresei, care încinge un dialog în versuri cu cel al mirelui (vezi anexe).

Între timp mireasa a fost îmbrăcată de prietene și mamă. Prietenele în timp ce o pregăteau i-au cântat „Cântecul miresei”, iar mama i-a dat un sfat de despărțire (vezi anexa).

După ce vornicii se înțeleg, se lasă alaiul mirelui în curte. Mirelui i se aduce prima dată o „miresuță” (o fetiță de 5-6 ani, îmbrăcată mireasă). Aceasta este refuzată că „este prea mică”. Pe urmă vornicul miresei îi aduce o babă (că-i mai mare) și aceasta este respinsă. Pe ambele le plătește nașul. În sfârșit i se aduce mirelui mireasa, pe care o sărută imediat în chiotele de bucurie a participanților.

Până aici mirele a fost dus de la casa lui de două fete mari, una în stânga lui una în dreapta. Nașii erau în spatele său. De aici, mireasa va merge în față cu nașul, iar mirele în urma lor cu nașa. După ei urmează restul mulțimii, cu lăutarii, vor merge la cununie. Pe drum tinerii joacă, iar strigăturile de bucurie abundă. Li se strigă nașilor, mai ales strigături cu tentă erotică, dar și celor care au ieșit din ulițele satului să vadă.

Prima dată se oficiază căsătoria la primărie, pe urmă la biserică. De abea de acum mirii merg la braț împreună. Strigăturile (descânțele) domină fundalul, atât înainte cât și după cununie.

Actul cununii este taina prin care se consacră căsătoria, intrând în același tip de complementaritate în biografia creștină precum botezul la naștere²²³.

La ieșirea din biserică, după cununie, în trecut se arunca grâu, acesta fiind considerat sacru. Se credea că grâul aduce belșug. Mai nou, se aruncă bani peste tineri de către naș²²⁴.

Acest lucru este valabil la Șicula.

După cununia de nuntă, alaiul se îndreaptă spre locul de nuntă, unde are loc festinul nupțial. Mai demult, la Șicula, se obișnuia ca mirii, de la cununie să meargă la casa mirelui, unde erau așteptați de soacra mare. Aceasta își aștepta în prag (ea nu mergea la cununie), îi săruta în semn de bun venit²²⁵.

De un regi special se bucura, din partea femeilor și soacra mare, la fel ca nașii. Femeile îi strigau soacrei mare „ți-am adus pieptănătoare (noră)”.

Acest obicei s-a pierdut la Șicula, tinerii proaspeți căsătoriți merg acum direct la locul de desfășurare al petrecerii de nuntă.

223. Doru Radosav, op.cit., p.128

224. Simion Florea Marian, *Nunta.....*,p.35

225. Informator, Mitru Băcuiet, născut 1919, Șicula, nr.619

După ce joacă și-și petrec, mirii sunt cinstiți cu bani. În trecut se dădeau și vite, acum se dau bani și cadouri, făcute cunoscute în mod public, prin strigare de către cei doi vornici. Primul care cinstește este nașul, pe urmă socri mari și mici. Urmează apoi invitații, în ordinea gradului de rudenie.

O practică rituală, născută de despărțirea de vechea stare a miresei și trecerea în noua stare, este legată de momentul învelitului. Schimbarea pieptănăturii și a portului sunt principalele acțiuni rituale împlinite acum. Funcția de agent inițiativ îi revine nașei, sau unei femei măritate²²⁶. La Șicula acest obicei s-a păstrat până în anii 1970. Mireasa era dusă practic într-o cameră alăturată unde i se punea „conciul”, simbol că era măritată. Peste acesta se punea cun „cot” în cap (batic), iar hainele de mireasă erau schimbate cu cele de nevestă. Acest ritual era făcut cu ajutorul unei femei mai în vârstă. Obiceiul acesta nu se mai păstrează la Șicula, mireasa poartă acum rochie modernă. Acesta era ultimul obicei de nuntă la Șicula, care continua până dimineața, în zori când nuntașii pleacă.

Nunta este considerată în Șicula cel mai frumos moment din viața omului, iar multe obiceiuri străvechi, legate de nuntă, încă se mai păstrează.

Marea trecere, plonjarea în necunoscut, trebuie făcută după anumite rituale, menite să pregătească sufletul să se desprindă de lumea celor vii, să depășească momentele limiale, să se inegreze lumii de dincolo²²⁷.

În credința populară se credea că moartea este de două feluri: „moarte bună”, când este la sfârșitul unei vieți modelată creștinește²²⁸, iar momentul poate fi pregătit din timp, muribundul are timp de „spovedanie și cuminecătură” și moarte rea, mai ales a celor care se sinucid. În acest din urmă caz nici nu se trag clopotele²²⁹.

La Șicula moartea este privită ca un lucru firesc: „toți cu o moarte suntem datori”, conform credinței populare omul își continuă existența pe lumea de dincolo.

În formele tradiționale de viață, poporul credea că moartea este prevestită de unele semne: anumite vise, urlatul câinilor, căderea stelelor²³⁰. De aceea se obijnuia întocmirea unui testament oral „a lăsa cu limbă de moarte”²³¹.

226. Informator, Ana Morariu, născută 1951, Șicula, nr.182

227. Barbu Ștefănescu, *Sociabilitate.....*, p.287

228. Doru Radosav, *op.cit.*, p.144

229. *Ibidem*, p.146-167

230. Mihai Pop, *op.cit.*, p.181

231. Simion Florea Marian, *Înmormântarea la români*, Editura Saeculum, București, 2000, (în continuare Simion Florea Marian, *Înmormântare.....*), p.201

În momentul când omul moare se aprinde o lumânare, pentru că se crede că așa mortul are calea luminată „spre lumea de dincolo”²³². La Șicula se obișnuiește ca lumânarea să fie pusă în mâna mortului de către o rudă.

Îndată ce a murit, cei din jur au grije să-l spele (în unele regiuni ale țării îl scaldă).

Spălarea și scăldarea mortului uzitată nu numai la români, ci și la alte popoare din vechime, cât și în prezent, având un „caracter simbolic de purificare”²³³.

La Șicula se obișnuiește ca mortul să fie spălat cu o „spălătoare” cârpă, care se păstrează până după înmormântare, când i se dă foc la un colț și se înconjoară casa cu ea.

Acesta este un ritual magic, practicat de femei, pentru ca mortul și dacă se face strigoi, să nu poată intra în casă. Acest obicei se numește în termeni locali „înconjuratul casei cu spălătoarea”.

Apa în care se spală mortul se aruncă după ce, membrii familiei mortului scuipă în ea „pentru a nu le fi urât” (frică de înmormântare)²³⁴.

Odată mortul spălat și pieptănat, se îmbracă în hainele cele mai bune²³⁵. După ce este îmbrăcat, mortul este așezat cu picioarele spre ușă, adică gata de plecare. El este așezat pe spate, cu mâinile legate la piept, mâna dreaptă se leagă întotdeauna peste mâna stângă, i se închid ochii și i se leagă gura²³⁶.

La Șicula mortul este așezat în „copârșeu”, sicriu, după ce acesta a fost adus acasă de la tâmplar. Sicriul se așează pe patru scaune, două la cap, două la picioare, peste care se pun scânduri pentru a face „patul”. Pe pat se pune o poneavă țesută la război, cu „chinar” și în jurul ei este cusută cipcă. Acum se așează „strujacul” saltea din paie, peste care se pune un cearceaf alb, iar peste aceasta se pune o altă „poneavă” tot țesută.

Sicriul se pune, iar peste mort, se pune pânza, sub el se pune cearceaf de „jolj”. Pe piept la mort se pune „fuștiul” (lumânare în formă de coș)²³⁷.

După ce au trecut toate aceste etape, se merge la preot pentru a fi anunțat. Comunitatea sătească este anunțată prin trasul clopotelor. Tot de la biserică este adus „stâlpul” (sfeșnicul).

Nemijlocit după așezare, se acopere toate oglinzile din casă în semn de doliu²³⁸. Acum femeile încep să bocească după mort, până seara, la apusul soarelui, când vine „popa la stâlp”,

232. Mihai Pop, op.cit., p.181

233. Simion Florea Marian, *Înmormântarea.....*, p.45

234. Informator, Ana Morariu, născută 1951, Șicula, nr.182

235. Simion Florea Marian, *Înmormântarea.....*, p.57-58

236. Ibidem, p.60

237. Informator, Ana Morariu, născută 1951, Șicula, nr.182

238. Simion Florea Marian, *Înmormântarea.....*, p.63

când se face un serviciu religios. De acum începe priveghiul, iar femeile nu se mai bocesc până a doua zi.

Din bocete reiese cel mai bine ideea continuării vieții după moarte, într-o lume care se aseamănă cu cea de aici (vezi anexe).

Priveghiul, care durează de cum se întunecă până la ivirea zorilor, este un obicei prezent tot la români²³⁹. De obicei se face două seri la rând. La Șicula doar în cazul în care mortul este un copil priveghiul se ține o seară.

Din momentul morții și până este îngropat mortul, cei ce vin la mort se salută cu „Dumnezeu să-l ierte”. Răspunsul este „Ierte-l Dumnezeu”.

În priveghi la Șicula se dă de băut noaptea și de mâncare. Pe vremuri de mâncare se dădea „pită și clisă”(pâine și slănină). La miezul nopții. În fiecare noapte și zi la ora 12 se aprindea lumina în stâlp.

A treia zi este înmormântarea. Pe la amiază 15 bărbați cu 2 femei, care se leagă la braț cu baticuri negre, duc de la biserică șase prapuri, scaunul cu care va fi dus mortul, unul la masa pe care preotul pune Evanghelia, unul la stâlp, unul la cadelniță. Aceștia vin înapoi în timp ce trage copotul, iar lumea se adună în casa mortului. Mortul este scos din casă în curte, unde preotul ține un serviciu religios și cere o ultimă iertare, „iertăciunea” din partea mortului, începând cu familia, rudele și terinând cu vecinii. Pe urmă preotul cheamă lumea prin îndemnul „veniți fraților să dăm mortului sărutarea ce de pe urmă”. Se sărută o icoană, crucea care sunt puse peste sicriu. Sunt puși și bani care se dau, de obicei preotului sau familiei. La sărutat se duc prima dată bărbații, în ordinea gradului de rudenie. Cel mai bătrân sărută primul și zice „Dumnezeu să-l ierte” iar celălalt îi răstunde „Ierte-l Dumnezeu”. Apoi femeile sărută, în aceeași ordine. La sărutat se merge de la picioare spre cap. În timpul ceremonialului se dau colaci, făcuți numai din făină de grâu, care-i sacră, copiilor. Colacii sunt sărutați de pomană de o femeie din familie și dați peste sicriu la femeile care îi împart.

Pe drum spre mormânt, mortul este însoțit de rude și de cortegiul funerar, femeile bocindu-l atât în curte cât și pe ultimul drum.

Mormântul este săpat de „gropași”, iar aceasta reprezintă „viitoarea casă a mortului”, legătura dintre cei morți și cei vii²⁴⁰.

Pe drum încă se mai obișnuiește la Șicula, ca o femeie să presare boabe de mac, ca mortul, dacă se preface strigoi, să nu poată veni acasă până nu culege toate boabele de mac, adică niciodată.

239. Ibidem, p.138

240. Simion Florea Marian, *Înmormântarea.....*, p.237

Cortegiul rămâne în cadrul ritualului și ceremonialului, interfața cea mai frecventă a comportamentului religios în fața morții. Convoiul funerar transferă în datele unui ritual oficializat și tipologizat drama și deplorațiile morții. Cortegiul funerar, în alcătuirea lui, purta pecetea însemnelor sociale ale defunctului²⁴¹.

La Șicula se mai crede că, cu cât cortegiul este mai numeros, cu atât omul a fost mai bun. Ideea aceasta reiese și din expresia locală „se vede că a fost om bun, că are multă lume la mort”.

În opinia șiculanilor se susține și ideea că și vremea explică caracterul defunctului prin expresia „și vremea-i bună ca el”. Doar un om rău are lume puțină la înmormântare și vremea rea. De notat că, mai de mult la Șicula, dacă murea un fecior sau fată mare, șase fete mari se duceau alături cu sicriul, cu părul despletit pe spate, de la casa mortului, până la groapă.

Aceste fete se numeau „meseloalice”. Alături de ele mergeau, șase feciori, legați la braț cu un „cot” deschis la culoare, dacă era fată și negru dacă era băiat. Părul despletit al „meseloaicelor” reprezenta jelea (bănatul)²⁴². Acest obicei s-a pierdut în ultimii 30 de ani.

La groapă preotul ține o scurtă predică de „rămas bun”, după care copârșeul este lăsat în groapă. Acest moment este însoțit de bocetele femeilor (vezi anexe) prin care mortul este rugat să nu meargă în „pământ rece”.

După ce este lăsat în mormânt sicriul, se dă gropașilor, o găină, care se sărută de pomană, în mod simbolic, de o femeie din familie. Găina va fi tăiată de cei ce o primesc, pentru că ea reprezintă în credința populară moartea²⁴³.

La groapă fiecare aruncă o mână de pământ peste sicriu, și zice „Dumnezeu să-l odihnească”.

Spălatul pe mâini după ce vine de la mormânt se întâlnește în toate zonele țării, fiind un ritual de purificare²⁴⁴.

La Șicula, oamenii care au fost la cimitir se spală pe mâini când intră în curte, apa le este turnată cu cana de o femeie care le dă și un „ștergar”.

Acasă se ține pomana, după ce se întoarce lumea de la cimitir. Acest obicei apare peste tot la români, dar cu mâncăruri diferite²⁴⁵. La Șicula se dă mâncare oamenilor, iar în loc de pâine se dă colaci.

241. Doru Radosav, op.cit., p.159-160

242. Informator, Ana Morariu, născută 1951, Șicula, nr.182

243. Informator, Aurelia Morariu, născută 1921, Șicula, nr.182

244. Simion Florea Marian, *Înmormântarea...*, p.235

245. Ibidem, p.253

De multe ori, după înmormântare, se plantează la „capul mormântului” un pom fructifer sau la tineri un trandafir, iederă sau liliac²⁴⁶.

Morții sunt comemorați la Șicula după șase săptămâni, când li se duce un „paus” la biserică. La fel la șase luni, iar la un an li se ridică primul părăstas. Pe urmă, în fiecare an, la Paștele Morților, așa cum am arătat.

Aceste obiceiuri frumoase de înmormântare se mai păstrează și azi la Șicula, aproape intacte, ca în secolele anterioare.

246. *Ibidem*, p.234

CONCLUZII

În finalul acestei lucrări sunt necesare câteva concluzii.

Pot spune că simt o mulțumire deosebită pentru că am reușit să fac puțin pentru satul meu natal.

După cum s-a putut observa am încercat să fac o scurtă prezentare a așezării geografice a satului și să prezint evoluția sa istorică.

Am încercat să demonstrez că satul Șicula este unul încărcat de tradiții, obiceiuri și este locuit de oameni harnici și buni, după cum reiese și din aspectul gospodăriei tradiționale pe care am descris-o.

Prezentând frumosul costum popular din Șicula, am încercat totodată să arăt și iscusința femeilor când este vorba de artă populară.

Sunt convins că acest sat, deși în aparență nu beneficiază de un cadru geografic deosebit, ar putea fi totuși un punct turistic atractiv. Resursele turistice sunt mai ales cele de factură etnografică: costum popular, gospodăria tradițională și obiceiurile populare.

Sper că aceste obiceiuri să nu dispară în totalitate după cum am precizat, unele dintre ele, din nefericire au și dispărut.

Satul Șicula trăiește și el drama satului românesc în ansamblu, aceea a depopularizării mai ales din cauza plecării tinerilor la oraș sau chiar mai nou în străinătate în căutarea unei vieți mai bune.

Rămân cu speranța în suflet că această dramă a satului românesc și a satului meu drag, se va opri aici.

Sper că am reușit să dau formă plăcută acestei lucrări și că materialul adunat va fi de folos pentru cei interesați să cunoască mai bine zestrea etnografică a satului Șicula.

ANEXE

Colind cu temă agrară care vorbește despre omul bogat, ce-si pierde averea din cauza mândriei

„Pătru-i om bogatu
Că s-o lăudatu
Cu trei surorele
Una așa zicele
Că să coc strugurii
Vine o cioară neagră
Rupe struguri cu creangă
Alta așa zicele
Ca să coacă grâul
Și vin păsărele
Și duc spicurile
Alta așa zicele
Că fată oile
Și vin vultureii
Și duc mielușei”²⁴⁷

Colind care explică una din credințele populare despre facerea lumii, care conform colindului s-ar fi făcut, nu ar fi fost făcut:

„Când pământul s-o făcut
Și cerul s-o ridicat
Doamne mândru s-o îmbrăcat
Tăt în stele mânânțele²⁴⁸
Și cu luna printre ele”

247. Informator, Gheorghe Belei, născut 1917, Șicula, nr.193

248. Informator, Savita Băcuiet, născută, 1921, Șicula, nr.619

Colind ce are ca temă creșterea animalelor:

„Înpungu-să doi boi suri
Prin raza soarelui
Nime-n lume nu-i videle
Numa o fată bălășele
Dă lu lele maica me
Lucru mare ce văczui
Prin cununa soarelui
Dă lu lele fata me
Apă-n pumni să fi luată
Păstă boi să fi aruncată
Boii s-ar fi despărțată
Gazda s-ar fi mulțămită”²⁴⁹

Colind ce are ca subiect vânătoarea-colindat de copii:

„Și-am plecat la vânătoare/refren:flori dalbe de măr
Șă vânăm căprioare/refren:flori dalbe de măr
Căprioare n-am vânat/refren:flori dalbe de măr
D-am vânat un iepuraș/refren:flori dalbe de măr
Să facem din blana lui/refren:flori dalbe de măr
Veșmânt frumos Domnului/refren:flori dalbe de măr”²⁵⁰

249. Informator, *Ibidem*

250. Nicolae Cojocaru, *Cântece, obiceiuri și tradiții românești*, Editura Minerva, București, 1984, p.120

Strigături de la călūsari

„Crișule, Murășule
Nu urla, nu tulbura
Că-i mândra pă dunga ta
Și mă tem că s-a-neca
Dăcât mândra să se-nece
Mai bine Crișu să sece
Și să sece pân la fund
Io pă mândra s-o sărut
Când mândra s-o apleca
Io cu drag oi săruta”

*

„Frunză verde de nuc
Asta-i trupa lui Papuc
Frunză verde de dudău
Asta-i trupa lui Codău”

*

Tăt pă loc, pă loc, pă loc
Să răsară busuioc
Să-l pună feciorii-n clop
Să răsară cărujele
Să moară mândra de jele”

*

„Țigăneasca o știu juca
Pita nu o știu frământa
Pă tăpsie nu o știu pune
Cu mândra m-aș duce-n lume
Că și aseară făcui opt
Și nici una nu s-a copt
Și le-am pus pe toate-n rând
Nici un câine nu-i flămând”

Urare la ciuralexă (se strigă la bobotează)

Alexa întruchipiază în mod simbolic vechiul an

„Ciuralexă, Alexa

A murit Alexa

Clisa-n pod

Piciorajele (piftia) la joc

Cine urarea primește

Dumnezeo îl răsplătește cu recoltă bogată

Și belșug în casă

Să se facă grâul

Să umple podul

Să se facă cucurujale

Să umple cotărcile

La anul și la mulți ani”

CÂNTECE DE CĂTĂNIE

„Fă-mă doamne-un mândru brad

Cu crengile peste Arad

Peste Arad, peste cetate

Să văd badea ce face

Să vad seara ce-o mânca

Și concediu când i-o da²⁵¹

*

„Busuioc mându-n chinat

Amu-i vremea de plecat

Că-a fost și mai demult

Dar noi nu am priceput

Mă lovi un dor și-o jele

De la prunci de la muiere

După muiere un dor

Dar după prunci stau să mor²⁵²

*

Măruț roșu crengos

Maica m-a făcut frumos

La-mpăratul de folos

Mă pusă neamțul sub steag,

Sub steagul împăratului

De lătura capului

Când bună ziua luai

Din grădină, de la fagi

De la părinții cei dragi

Din grădina cea de flori

De la frați, de la surori

De la fir de busuioc

De la fete de la joc

De la fire de cărujele

De la drăguțele mele

251. Vasile Oancea, *op.cit.* p.,13

252. *Ibidem*, p.19

Când îi joi dă cătră sară
Vine un pui de turturea
Si-mi arată calea mea
Știut-ai grânciule bine
Când ai dat mâna cu mine
Că n-oi coasă-n rând cu tine²⁵³

*

Miorita (varianta locală) în care acțiunea a fost transpusă de la munte la șes „peun răzaș de vie”²⁵⁴

Pe un răzoș de vie
Iastă-un pom rotundu
La frunză măruntu
Și la umbră
Cine stă dum brun
Trei păcurei
Nalți și frumușei
Doi erau mai mari
I să sfătuiră
Ca la apus de soare
Pe unul să-l omoare
El când auzale
Din gură grăiale
O frații mei
Voi m-ați omorî
Turma-ți împărți
Acasă vi-ți duce
Maica va-ntrebate
Indi-i ficeorelu
N-am venit cu el
O rămas napoi
C-o tumă de oi

253. *Ibidem*, p.28

254. Vasile Oancea, *op.cit.*, p.79-80

Cântec ce exprimă sentimentul fetei nemăritate din tinutul Aradului

Grânele vara se coc
Zis-o badea să nu joc
Pân-la storsul vinului
Că oi fi mireasa lui
Storsul vinului trecu
Badea conciu nu-mi făcu
Câșlegile încă trec
N-am cu cine să-mi petrec
Vine și postul cel mare
Port cosița pe spinare
Câți sunt junci și feciori
Ei toți sunt înșelători²⁵⁵

Cântec ce exprimă bucuria venirii primăverii

S-o dus cucu dup-aici
Și-o lăsat puiții mici
Io lăsat lâng-o tulpină
Să-i crească maică străină
Vine cucu de la o vreme
Găsește puii cu pene
Cucu de părere bună
Cântă-n codru de răsună
Cântă cucu și mierla
C-o venit primăvara,
C-o venit primăvara
Ș-o înverzit iar frunza²⁵⁶

255. Dumitru Pop, *op.cit.*,p.

256. Informator, Savita Băcuiet, născută 1921, Șicula, nr.619

Cântec ce exprimă regretul fetei care s-a măritat cu un bărbat pe care nu l-a iubit

Si regretul ce o cuprinde la vederea fostului iubit

Calea mea din șezătoare

Poate crește iarbă mare

Crească batăr cât casa

De rându c-oi mai călca

Poate bade o mai călca

Dară io până-i lumea

Crească batăr până-n streșini

De rându c-oi mai păși

Poate badea o mai păși

Dar eu cât oi trăi

Poate bade o mai călca

Dară io până-i lumea

Trecea badea ulița

Cu zobon ca vișina

Cu cămeși cu tăieturi

De fălos îl prind figuri

Măsa ține vinerile

Să nu-l prindă figurile

Io tânu-i Vinerea Mare

Ca să-l prindă tot mai tare

Potica din Pâncota

Să nu-i facă nimic

Iar cei de la Ineu

Să mi-l facă tot mai rău

Să piară de dorul meu

N-ar avea badea leac

Numai de-al meu drag

N-ar primi vendecătură

Numai de la a mea gură²⁵⁷

257. Informator, Ana Morariu, născută 1951, Șicula, nr. 182

Doină ce vestește despre doi tineri ce s-au sinucis din dragoste, fiindu-le căsătoria

interzisă

La umbră de doi fagi
S-au iubit doi copilași
S-au iubit ce s-au iubit
Părinții nu i-o învoit
Ei de mână s-or luat
Și-n fântână s-or țapat
În fântână cu apă acră
Nimeni să nui mai despartă²⁵⁸

*

Versuri de invocare a ploii

Dodoloaia

Dodoloaie, loaie, dă Doamne să ploaie
Ploiță curată
Pe rană vărsată
Pe cea vale seacă
Norii de se varsă
Să le facă spicu
Cât voinică
Și rodu până-n podu
Cucuruzele până-n grinzi
Papă rugă
Hai de ne udă
Cu olcuță nouă
S-o umplem cu rouă²⁵⁹

258. Vasile Oancea, op.cit., p.100

259. Ion Ghinoiu, op.cit., p.253

Paparuga-paparudă

Păpărugă rugă

Domnu să ne audă

Să deie de ploaie

Să meargă șirloaie

Să ne facă bucatele

Să se umple podurile²⁶⁰

*

Descânțece (strigături) și dialoguri în versuri,cu ocazia nunții

Dialogul între chemători și săteni

Toți chemătorii: Bună ziua la dumneavoastră!

Sătenii : Mulțămim din partea noastră!

Chemătorul miresii: Binețe am dat

Mulțumită frumos am căpătat

Chemătorul mirelui: Suntem chemători de la răsărit

La dumneavoastră am venit

Chemătorul miresii: La nuntă să vă chemăm

Și de veste vă dăm

Că Florica Tețului

Și Ionul Moțului

Chemătorul mirelui: Și vă poftesc

La un pahar de băutură

La mai multă voie bună

Chemătorul miresii: De la două

Pân la nouă

Chemătorul mirelui: Do fi zece

Împreună le-om petrece

Chemătorul miresii:Închin cu oluț cu iederă

Să aibă tinerii încredere

Chemătorul mirelui: Închin un oluț cu busuioc

Să aibă tinerii noroc

260. *Ibidem*, p.254

Toți chemătorii: De doriți și dumneavoastră

Să veniți la nunta noastră
Noi vă yicem sa poftiți
Că sunteți bineveniți
Că mireasa-i pă gătate
Și junele îi pă plecate

Pe o melodie săltăreață, chemătorii se-ncing într-un joc fecioresc, vor interpreta următoarele strigături:

Sui mireasă în cocie
C-amu pleci la cununie
Cu cine ți-a plăcut ție
Junele ce-l avem noi
Nu l-am da pe patru boi
Cât ar fi de frumoșei
Nici nu ne-am uita la ei
Junele-i fecior de frunte
El a putut lua multe
Dar nu știm cum a umblat
Că pe toate le-a lăsat

Haine mândre-am pregătit
Pentru june de gătit
Să le poarte sănătos
Junele nostru frumos

Și mireasa-n șezătoare
I-o cusut cârpă cu floare
Și clopu i l-ompănat
Că-i fecior harnic în sat

Îndemn al vornicului către nuntași:

Dacă tot suntem nuntași
Să mergem după nănaș

Să-l ducem la mire acasă
Și să mem după mireasă

Strigături (descânțece) Pe drum către casa miresei

Noi merem după mireasă
Da nu știm lasăne-on casă
Noi om face ce-om putea
Și n-om veni fără ea

La-nsurat, la măritat
Nu trebe omul-ndemnat
C-acela nu-i târg de boi
Să fie până-n an sau doi

Floricea și o frunzuliță
Cine trece pe uliță?
Pepinile cel sfârmos
Junile nost cel frumos

La casa miresii, la poartă

Vornicul miresii: Cine sunteți dumneavoastră
Ce cățați la casa noastră

Vornicul mirelui: Bună ziua socru mic
Bună ziua soacră mică
Socru mare m-o mânat
Soacra mare m-o-ndemnat
Junele cum o auzit
Mi-o și poruncit
Că la dumneavoastră să vin
Cu acest oluț cu vin (închină și dea socrilor să bea)
Si-am venit pe brâul pământului
Pe vârtejul vântului

Cu iuþiala focului
Pe aripile cerului
þi când la această casă am ajuns
Toate semnele cerului mi s-au ascuns
Eu în casă am intrat þi de mireasă am întrebat
C-am văzu-o pe fereastră
n casă la dumneavoastră
O mireasă ocheþe
Bene-ar fi să fie a mea
i frumoasă þi făcută
Parcă- prin inel trecut
þi d mireasa nu mi-o daþi
Să þtiþi că de mine nu scpaþi
Dar n-am venit cu mnie
Nici cu arme sau tărie
C-am venit cu arme de argint
Să scut mireasa din pământ
Să o scot din rădăcină
S-o duc la june-n grădină

Vornicul miresei: Troscþl de png cale
i mulþimim dumitale
Troscþl de după dos
Noi ti mulþmim frumos
Fata pe care ne-o cereþi
V-o aducem s-o vedeþi

Vornicul mirelui: La un semn al vornicului intră o fetiþ de 5-6 ani
Da nu vi-i cu supărare
Daþi-ne una mai mare

Vornicul miresii: La acelaþi semn intră o babă urt þi zdrenþoas
Asta o mai avem
þi pe ea v-o dăm

Vornicul mirelui: Nici asta nu-i bună

Că îi prea bătrână
Fie tinerică
Însă nu prea mică
Cât ne-ar fi de grabă
Noi nu vrem o babă
Pe mire-l vedeți
Cât e de isteț
Și de voinicel
Vrem fată ca el!

Încă un semn al vornicului și însfârși apare mireasa urmată de ai săi. Vornicul se apleacă în fața ei. Ai mirelui o primesc cu explozie de bucurie.

Vornicul miresei: Noi mireasa nu vom da

Până nu ni-ți spune așa
Care-i umbra cea mai deasă
Și fata cea mai frumoasă?

Vornicul mirelui: Umbra cea mai deasă îi

Umbra neagră a stogului
Iar fata cea mai frumoasă
Este azi mireasa noastră

Un nuntaș de la mire: Nu știu cerul strălucește

S-au mireasa se ivește

Alt nuntaș de la mire: Vai mireasă mândră esti

Ca o zână din povești
Cu ochi negri ca mura
Și gura ca zmeura

Un nuntaș:

Frunză verde de cireasă
Frumoasă îi mireasa noastră

Dar și mirele-i frumos
Parcă-i din duceană scos

Prietenele miresei încep cântecul miresei:

Ia-ți mireasă ziua bună
De la stele de la lună
De la mama ta cea bună
De la fete și feciori
De la grădina cu flori
De la veri, și vărșune
De la grădina cu pene²⁶¹

După terminarea cântecului, taraful intonează „marșul de nuntă”, timp în care alaiul pornește din loc și se duce la cununie.

Strigături

Fetele Mire, mire, după tine
N-am văzut plângând pe nime
Da după mireasa noastră
Plânge frunza de pe coastă
Plânge iarba de pe râu
Inima dintr-un flăcău

Feciorii Miresuță cu cunună
Fă-ți un pic de voie bună
Că mirele și-o făcut
Și-o luat pe cine o vrut

Strigăturile Miresuță draga me
De-i vedea că-i soacra re
Mătură casa cu ie
Și-ocolu cât îi putea

261. Informator, Avram Onița, născut 1929, Șicula, nr.74

De-i vedea căi socru rău

Dă cu el dă iștălău

Urare făcută de soacra mică la întoarcerea de la cununie

Soacra mică Dragii mei copii
Cu plete aurii
Să fiți fericiți
Și să vă-nmulțiți
Ca bobul de grâu
Ca apa-n pârâu
Să fiți de curați
Și de ne-ntinați

Dialog între vornici când intră în sala unde are loc petrecerea toată noaptea

Vornicul mirelui Noi rugăm pe gazda cășii
Facă bine a ne ierta
C-am venit la casa ta
N-am venit s-o păgubim
C-am venit să o cinstim
C-asta trebă așa stă bine
Cu neamuri și cu vecine
Cu neamuri de după sate

Vornicul miresei Dragu mi-i la dumneavoastră
C-ați venit la casa noastră
Dragumi și-mi pare bine
Când vă văd pe lângă mine
Să bem vin, să bem răchie
De astăzi și până mâine

Cântec de nuntă

Frunză verde ruptă-n două
Trăiască perechea nouă
Nu fi mireasă amărâtă
Că unde te-am adus noi
Plin îi ocolu de boi

Iștalăul plin cu vaci
Și cămara cu colaci
Strigăturile la miri Te-ai temut mireasă așa
Că toamna vine cu vânt
Și-i avea mire urât
Da toamna vine cu soare
Și-ai un mire ca o floare

Frunză verde de pe râț
Mirele nost nu-i urât
Numai o țără cam buzat
Că prea multe o sărutat

Mă uitai roată prin casă
Nu văd ochi ca la mireasă
Mă uitai roată-n prejur
Nu văd ochi c-ai junelui

Miresuță fi voinică
Barem până duminică
Dă diminecă-n coale
Te poartă cum îi putea
Că toate-am făcut așa
Ne-am purtat o zi sau două
Ăână-am fost nevestă nouă²⁶²

Strigături la mireasă

Miresuță cu cernuț
Ia-ți gândul de la drăguț
Și ti-l pune la bărbat
Căci cu el te-ai cununat
Căci și eu am purtat flori
Și le-am zvârlit pe cuptor
Și m-am dat lângă bărbat
Vai da bine am umblat
Nici un pumn n-am căpătat
Numa-n casă mi-o dat două
De-am crezut c-afară plouă
Mi-a dat una peste cap
Ca să știi că am bărbat

*

Mându-i locul și casa
Indi o ferit mireasa
Că-i cu față către soare
Și mireasa-i ca o floare

Bocet din care reiese credința că „viata de dincolo” este asemănătoare cu cea de aici

Bocetul, bocit de fică la moartea tatălui

Da lasă-mă și pe mine
Doară m-oi ruga mai bine
Și tata m-a asculta
Dă la noi nu a pleca
Cât-i tata de bătrân
La casa lui tăt îi bun
Și dacă mei și iar mei
Și de-o fi cum se vorbește
Că mort cu mort se întâlnește
Și aclo să vorbește
Șă te duci pe-un drum cu nuci
Că aclo-s mame de la prunci
La marginea drumului
La umbra nucului
Este-o masă rotilată
Și a me mamă te așteaptă
Pe tine când te-o vede
Doamne bine i-o păre
Și de noi de te-o-ntreba
Cum om duce pe aici
Tu săi spui adevărat
Că deși o ducem bine
Doru de la ea ne vine
Căci cât-îi o mamă de rea
Strânge puii lângă ea
Și cât îi un tată de bun
Își lasă puii pă drum
Da eu pă voi că voi ruga
Să mai veniți paicea
Vă luați cocie-n plată
Viniți la noi câte-odată
La Paști si la Craciun

Că atunci îi pranzul bun
La Crăciun și la Pasti
Ca să ii vezi pă cei dragi
Du-te dă te- odihni
La nimic nu te gânde²⁶³ .

263. Informator, Ana Morariu, născută, 1951, Șicula, nr.182

BIBLIOGRAFIE

1. Anonimus, *Gesta Hungarorum*, Editura Albatros, București, 1988
2. Băcuiet, Dan, *Repertoriul arheologic al Mureșului inferior*, Arad, 1979
3. Bradu, Ioan, *Din folclorul obiceiurilor bihorene*, Oradea, 1970
4. Braudell, Fernand, *Structurile cotidianului*, vol.- II, București
5. Butură, Valer, *Etnografia poporului român*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978
6. Idem, *Străvechi mărturiile civilizație românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989
7. Ciocan, Aurica, *Valoarea potențialului geografic din zona Șicula* (lucrare pentru obținerea gradului didactic I la Catedra de Geografie a Universitatii Babeș-Bolyai din Cluj) , 1987
8. Chiriac, Aurel, Goman, Ioan, Nistor, Stelian, Ștefănescu, Barbu (cordonator), *Agricultură, meșteșug și comerț la locuitorii zonei Beiușului în secolele XVIII-XX*, Editura Universității din Oradea, 2001
9. Ciuhandru, Gheorghe, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Arad, 1940
10. Cojocaru, Nicolae, *Cântece, obiceiuri și tradiții românești*, Editura Minerva, București, 1984
11. Crișan, Ioan, Horațiu, *Descoperiri numismatice în zona Crișului Alb în Ziridava*, nr.VIII, C.C.E.S., Arad, 1978
12. Cuceu, Ioan, Cuceu, Maria, *Vechi obiceiuri românești*, București, 1988
13. Drăgoi, Sabin, *Emi, Monția*, Arad, 1983
14. Dumitrașcu, Sever, *Dacia Vestică și Nord-Vestică (secolele III-IV)*, în *Istoria Românilor*, vol.II, Editura Enciclopedică, București, 2001
15. Faur, Antonio, *Raporturile militarilor sovietici cu populația și administrația din Vestul României (1944-1945)*, Editura Universității Oradea, 2002
16. Gluck, Eugen, Roz, Alexandru, *Ghid de Arad*, Arad, 1978
17. Gorovei, Artur, *Datinile noastre la naștere*, Editura Minerva, București, 1909
18. Horga, Ioan, *Europa Luminilor*, Editura Universității Oradea, Oradea, 2002
19. Iorga, Nicolae, *Pagini alese în însemnările de călătorie prin Ardeal și Banat*, Editura Minerva, 1977

20. Kovach, Gheza, *Situația țărănimii din comitatul Arad și lupta ei împotriva exploatării în prima jumătate a secolului al XIX-lea* în *Studii și Articole*, București, 1970
21. Ibidem, *Țărănimea Arădeană în perioada reglementării urbariale din 1771-1786*, în *Ziridava*, nr.VIII, Arad, 1977
22. Mangra, Vasile, *Mitropolitul Sava Brancivici*, Arad, 1977
23. Marian, Simion, Florea, *Nașterea la români*, București, 1995
24. Ibidem, *Nunta la români*, București, 1995
25. Ibidem, *Înmormântarea la români*, București, 2000
26. Mureșan, Camil, *Transilvania după prăbușirea regatului ungar (1526-1541)* în *Istoria românilor*, vol.IV, Editura Enciclopedică, București, 2001
27. Mozez, Tereza, *Portul popular din Nord-vestul României: Țara Crișurilor*, Editura Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 2002
28. Papacostea, Șerban, *Geneza statului în Evul Mediu românesc*, Studii critice, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984
29. Pascu, Ștefan, *Bobâlna*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1963
30. Idem, *Voievodatul Transilvaniei*, Editura Dacia, Cluj, 1971
31. Pop, Grigor, *Delurile de Vest și Câmpia de Vest*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2005
32. Pop, Ioan, Aurel, *Istoria transilvaniei medievale de la etnogeneza românilor până la Mihai Viteazul*, Editura Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 1977
33. Idem, *Românii și maghiarii în secolele IX-XIV*. Centrul de studii Transilvănene, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1998
34. Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, Editura Univers, București, 1999
35. Popeangă, Vasile, *Un secol de activitate școlară română în părțile Aradului*, Arad, 1974
36. Posea, Grigore, *Câmpia de Vest și Banato-Crișană*, Editura Fundației România de Măine, București, 1997
37. Radosav, Doru, *Sentimentul religios la români*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997
38. Slavici, Ioan, *Moara cu noroc*, Editura Albatros, București, 1966
39. Spinei, Victor, *Marile migrații din Estul și Sud-Estul Europei*, Editura Institutul European, București, 1999
40. Ștefănescu, Barbu, *Lumea rurală între Evul Mediu și Modern*, Oradea, 1998
41. Idem, *Mobilier țărănesc din Crișana*, Editura Universității Oradea, Oradea, 1997

42. Idem, *Sociabilitate rurală. Violență și ritual*, Editura Universității Oradea, Oradea, 2004
43. Idem, *Tehnica agricolă și ritm de muncă în gospodăria țărănească din Crișana (sec.al-XVIII-lea și începutul sec.al-XIX-lea)* vol.I,II, Fundația Culturală „Cele trei Crișuri”, Oradea, 1995
44. Ștefănescu, Ștefan, *Războiul cel lung (1593-1606)*, în *Istoria Românilor* vol.IV, Editura Enciclopedică, București, 2001
45. Totoiu, Ion, *Contribuții la problema stăpânirii turcești din Crișana și Banat în Studii de istorie*, nr.1 ,București, 1960
46. Vasilescu,Stelian, *Nunta din Bihor*, Oradea, 1970
47. Vlăduțiu, Ion, *Etnografia românească*, Editura Albatros, București, 1973
48. Vuia, Romulus, *Studii de etnografie și folclor*, vol.I, București, 1967
49. Idem, *Tipuri de păstorit la români*, București, 1964
50. *** *Megyarorszagi Statistikai Kozlemenyek*, Budapest, 1902
- 51 *** *Meleaguri Arădene*, Arad, 1972